

Woordenlijst met termen over dekolonisatie

bestemd ter inspiratie voor Belgische actoren van de
internationale solidariteit en de niet-gouvernementele
samenwerking

Context en doelstellingen

Taal bepaalt mee ons wereldbeeld. De woorden die we gebruiken, dragen steeds bepaalde ladingen en betekenissen in zich die structuren van overheersing kunnen bevestigen of zelfs versterken. Het is dus heel belangrijk om goed na te denken over de woorden die we gebruiken, net als over de beelden die organisaties overbrengen. Zo doorbreken we de stereotypes en stellen we ons op als een structurele bondgenoot van de organisaties die in België strijden tegen racisme.

Om dit debat vooruit te helpen, werd in 2020/21 een woordenlijst opgesteld die een duidelijk beeld geeft van de meest gebruikte termen in de context van dekolonisatie en diversiteit. Dit lexicon wil echter geen terminologie voorschrijven en het is ook geen droge checklist. Deze lijst wil wel een aantal woorden en concepten duiden, in vraag stellen of laten zien hoe de vlag een vaak problematische lading dekt.

In het kader van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader België in 2020 – en dan met name vanuit leermoment “De kracht van woorden / de keuze van termen” binnen het leertraject over dekoloniseren¹ – is gebleken dat het taalgebruik en de woordkeuze een essentieel element is om de eigen werking dekoloniaal te kunnen (om)denken. Het GSK België omvat 78 actoren van de niet-gouvernementele samenwerking (ANGS) die actief zijn in België, op het vlak van solidaire wereldburgerschapeducatie, in het onderwijsveld, het beleidswerk, of met de actoren van de eerste en de tweede lijn.

Het opstellen van deze (niet-exhaustieve en per definitie onvolledige) woordenlijst is dus gestart in 2020 door de twee referente organisaties voor het GSK België: 11.11.11 en CNCD-11.11.11, en werd in 2021 aangevuld

met reflecties en sectorspecifieke termen vanuit de Toekomstwerf dekoloniseren, een werkgroep van een tiental ANGS² geleid door ngo-federatie en 11.11.11.³

Deze woordenlijst heeft een dubbele bedoeling:

- de ANGS een beter inzicht bieden in de termen die worden gebruikt in debatten over dekolonisatie, intersectionaliteit, diversiteits- en inclusiebeleid.
- de ANGS de kans bieden om zich deze taal eigen te maken en te gebruiken bij het opstellen van hun vijfjarenprogramma's en in de instrumenten en mechanismen die ze uitwerken.

Om de toe-eigening van die termen te versterken, werd op **16 november 2020** een **discussienamiddag** georganiseerd met mensen van binnen en buiten de sector.

Het lexicon wordt nu (in mei 2021) gepubliceerd in het kader van de lancering van “Dekoloniseren. Nu! Praktische inspiratiegids voor rechtvaardige internationale samenwerking”.

1. De werknaam van dit leertraject binnen het GSK België was “het ‘Zuiden’ in het ‘Noorden’” en liep van 2019 tot 2020 met een vijftal grote leermomenten voor de sector. Dit leertraject zou uiteindelijk de start van het dekoloniseren van de sector mee gaan voorbereiden en was een samensmelting van wat oorspronkelijk geïdentificeerd was als twee afzonderlijke leernoden binnen de doelstellingen van Wereldburgerschapeducatie in België: enerzijds was er de verzoeking naar zichtbaarder en explicieter samenwerken met internationale actoren uit de ngo-programma's in partnerlanden; en anderzijds de nood aan duidelijker samenspraak voeren en sterker bondgenootschap zoeken met diaspora, mensen met migratieachtergrond en andere diverse stemmen, dus burgers die hier al deel uitmaken van onze gemeenschap in België en nog te zeer afwezig blijven uit onze werkingen.

2. Actor van de niet-gouvernementele samenwerking, in casu de ngo's en institutionele actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

3. ngo-federatie en 11.11.11 in een gewaardeerde samenwerking met o.a.: Hand in Hand Tegen Racisme, Congodorpen, FOS, Plan International, Studio Globo, UCOS, VivaSalud, WSM en andere experts.

Voorzorgs- maatregelen bij het gebruik

Deze woordenlijst wil steun bieden aan de organisaties voor niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking (of zoals sommigen het vandaag liever noemen: niet-gouvernementele internationale solidariteit). Het lexicon wil, aanvullend op de inspiratiegids, enig houvast bieden bij de (zelf)reflecties en beschouwingen rond dekoloniseren. Het wil de brede groep van zeer verscheiden actoren die actief zijn in deze sector bewuster laten nadenken over de macht en de impact van woorden die we dagelijks hanteren.

Dit lexicon is echter niet bedoeld als voorschrift. Het wil in het beste geval suggereren waarom ander woordgebruik in bepaalde gevallen misschien te verkiezen valt, maar het wil vooral de discussie die leeft vatten en doen nadenken over de sturende kracht van taal.

Het is per definitie een levend instrument en het moet dus de bedoeling zijn om deze publicatie regelmatig te actualiseren. We zijn zo zorgzaam mogelijk geweest in het samenstellen ervan, door het consulteren van experts. Ook in het verdere verloop van het dekoloniseringsproces moeten we alert blijven voor de evolutie van taal en woorden en blijft feedback steeds welkom bij de toekomstwerf dekoloniseren en GSK België. Een open, lerende houding is een belangrijke voorwaarde van impactvol dekoloniseren en moeten onze instrumenten dus ook op zichzelf toepassen.

Er bestaat ook een versie van deze woordenlijst in het Frans. De woorden zijn over het algemeen dezelfde, met uitzondering van taalgebonden bijzonderheden, zoals het verschil tussen “wit” en “blank” in het Nederlands. Deze Nederlandstalige versie werd ook aangevuld met een aantal sectorspecifieke termen die ook in de Inspiratiegids dekoloniseren worden benoemd. Zie ook het dankwoord achteraan.

In deze woordenlijst kiezen we zoveel mogelijk voor gendersensitief taalgebruik.⁴

Er wordt ook op andere plaatsen en in andere werkgroepen verder nagedacht en gekeken naar een aantal woorden die in onze sector vaak worden gebruikt om die eventueel te vervangen door andere. Zo is er bijvoorbeeld in de toekomstwerf Ontkokering Noord-Zuid een hele denkoefening bezig om weg te komen van de ‘Noord-Zuid’ dichotomie in programma’s en interne organisatiestructuren: zie gids Noord-Zuid uit de Koker.

De woordenlijst is enkel bedoeld om de organisaties en de medewerk.st.ers van de sector te helpen bij een beter begrip van termen en concepten die vaak worden gebruikt. Dit lexicon biedt een niet-exhaustieve selectie van woorden en probeert die genuanceerd te duiden, om inzicht te geven in de verhoudingen van overheersing en dominantie, uitsluiting en stigmatisering die nog steeds kenmerkend zijn voor onze maatschappij en waar dus ook onze sector niet vrij van is. De lijst vormt slechts de afspiegeling van een deel van de discussies binnen de sector, die op zoek is naar een nieuwe woordenschat om de wereld weer te geven, te bekijken en op te bouwen.

4. Gendersensitief of “genderneutraal taalgebruik is het overkoepelende begrip voor alle vormen van niet-seksistisch, inclusief en gendergelijk taalgebruik. Het beoogt het vermijden van woorden die als vooringenomen, discriminerend of denigrerend kunnen worden ervaren doordat zij impliceren dat een bepaald geslacht of gender de norm is. Gendergelijk en inclusief taalgebruik draagt ook bij aan de vermindering van genderstereotypering, brengt sociale verandering teweeg en zorgt voor meer gendergelijkheid.”

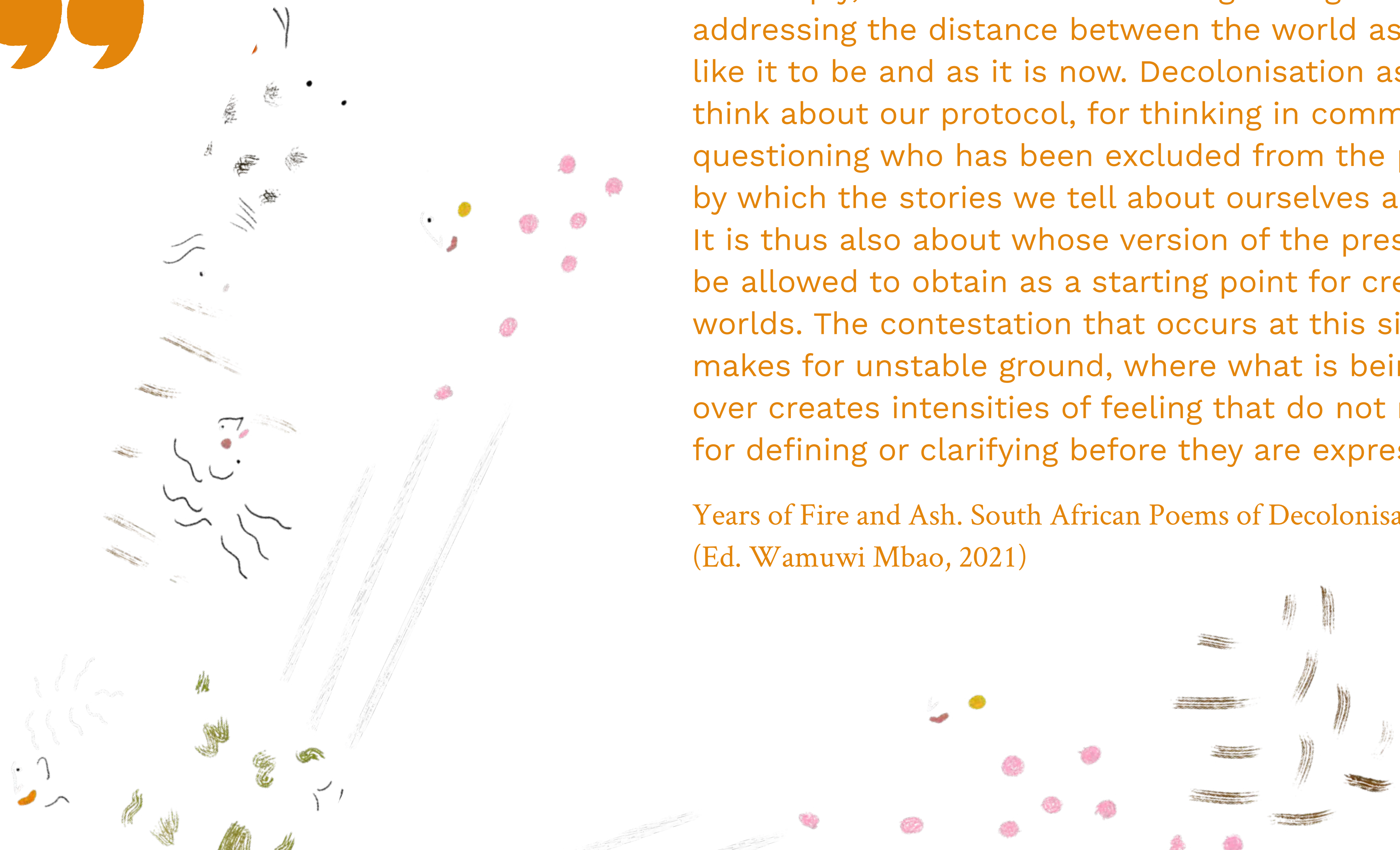
Bron: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187106/GNL_Guidelines_NL-original.pdf p.3.

Andere relevante bronnen: <https://www.esf-vlaanderen.be/nl/pas-je-taal-aan>; https://www.esf-vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/articles/nl_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf; https://www.esf-vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/articles/gnl_guidelines_nl-original.pdf; https://onzetaal.nl/uploads/editor/OnzeTaal_okt2020_de_pous.pdf
Of nog: <https://communicatiekliniek.be/sessie/genderinclusief-en-neutraal-communiceren/>

Put simply, decolonisation is an organising tool for addressing the distance between the world as we would like it to be and as it is now. Decolonisation asks us to think about our protocol, for thinking in common by questioning who has been excluded from the processes by which the stories we tell about ourselves are formed. It is thus also about whose version of the present should be allowed to obtain as a starting point for creating new worlds. The contestation that occurs at this site of dispute makes for unstable ground, where what is being fought over creates intensities of feeling that do not need to wait for defining or clarifying before they are expressed.

Years of Fire and Ash. South African Poems of Decolonisation.
(Ed. Wamuwi Mbao, 2021)

De keuze van woorden, het gewicht van termen

Een woordenlijst om te spreken en te werken vanuit het perspectief van dekolonisatie

De woorden die we elke dag gebruiken zijn minder neutraal dan we denken. Ze weerspiegelen ons wereldbeeld en onze blinde vlekken. Via taal kunnen we bestaande machtsverhoudingen bestendigen, of ze net ter discussie stellen en een signaal geven aan organisaties waarmee we samenwerken' (in binnen- en buitenland), onze achterban, donoren en aan het brede publiek.

Dekoloniseren kan dus niet zonder ook het betuttelende discours en de belegen beeldtaal overboord te gooien.

De nieuwe taal mag echter geen *window dressing* worden. Verandering in discours moet onlosmakelijk samenhangen met verandering in mentaliteit, manier van werken, strategie en structuren.

Sterft, gij oude vormen

Van discours veranderen kan tot verwarring leiden wanneer niet iedereen mee is met nieuwe termen of weet waarom bepaalde woorden problematisch zijn. Ga hierover in gesprek met achterban, vrijwilligers, donoren en beleidsactoren, partners in België en buitenland, intern in je organisatie, ... Om pragmatische of juridische redenen kan je in bepaalde situaties naar de oude termen verwijzen, maar vermeld dan waarom er discussie is over die term en waarom je die in de toekomst wil vermijden. Je kan een tijdje oude en nieuwe termen dooreen gebruiken en geleidelijk de oude laten vallen. Of kies radicaal voor een nieuw discours om mensen wakker te schudden. Stem de aanpak af op je eigen organisatie.

Basisprincipes voor inclusief taalgebruik

- **Durf keuzes te maken,** ook als dat betekent dat je de terminologie moet loslaten die je gewend bent of waarvan je denkt dat ze publiek of vrijwilligers aanspreekt. Durf te erkennen en te benoemen dat bepaalde termen die we vaak gebruiken geladen zijn, en waarom.
- **Vermijd veralgemeningen of containerbegrippen.** Benoem zo correct en specifiek mogelijk wat je bedoelt. Benoem het land, de regio of het continent waar je het over hebt. Onze sector heeft een voorkeur voor bondige termen of acroniemen die de lading niet voldoende dekken.
- **Wees niet bang voor de reactie van vrijwilligers en het brede publiek.** Grijp voor externe communicatie niet zomaar terug naar de term 'het Zuiden' omdat 'de mensen dit kennen'. Dat is de kip en het ei. Kies voor nieuwe termen, vertel het verhaal erachter, gebruik ze consequent en trek zo het brede publiek mee in je verhaal.
- **Neem *the powers that be* mee in het nieuwe discours.** Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking, kabinet, minister, ambassades, andere beleidsactoren zoals steden en gemeenten: zij gebruiken in hun projectoproepen en communicatie ook de oude termen. Spoor ze aan om jouw voorbeeld te volgen en verdubbel zo de impact van het nieuwe discours. Zo vermijd je ook dat je subsidies verliest omdat donoren niet mee zijn.

- **Pas de reflectie over (beeld)taal in de bredere denkoefening over gelijkwaardig partnerschap in.** Het nut van nadenken over taal en beeld zit hem in de discussie die het teweegbrengt: welk wereldbeeld schuilt er achter jouw taal? Bestendig je zo de machtsverhoudingen of gebruik je woorden om het status quo uit te dagen? Je taal aanpassen is geen cosmetische oefening, het weerspiegelt de fundamentele verandering van onze sector, van 'hulp' naar samen mobiliseren rond uitdagingen, bondgenootschap en kennisuitwisseling.
- **Verbied woorden niet.** Verandering leidt altijd tot weerstand, ook als het gaat over woorden. Ga bewust en respectvol om met de moeite die anderen kunnen hebben om bepaalde woorden los te laten. Begin het gesprek in de organisatie, met vrijwilligers en donoren vooral niet met: 'dit mag je niet meer zeggen'. Wat doe je wel? Stel de waarom-vraag. Waarom gebruiken we bepaalde termen, welk wereldbeeld geven die weer, waarom kunnen ze problematisch zijn?

Lijstjes

Deze woordenlijst is niet te nemen of te laten. Het belang zit hem in de discussie die zo'n lijst voedt over welke woorden je gebruikt en waarom. We geven hier een voorzet voor een aantal evidente termen die beter kunnen. Maar de discussie stopt hier niet. Het is een dialoog die alle ngo's ook in de eerste plaats samen met hun partners moeten voeren, als onderdeel van een bredere reflectie over dekolonisatie en gelijkwaardige partnerschappen.

Woorden specifiek voor de ngo-sector →

Woorden over huidskleur, achtergrond en familiegeschiedenis →

Woorden in verband met de diaspora, diversiteit en inclusiviteit →

Woorden rond het concept 'zogenaamd ras' →

Woorden in verband met de institutionalisering van racisme →

Woorden in verband met de kolonisatie →

Woorden in verband met discriminatie →

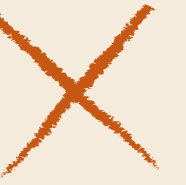
Woorden in verband met witheid →

Woorden in verband met raciale rechtvaardigheid →

Woorden specifiek voor de ngo-sector

- Ontwikkelingssamenwerking
- Noord-Zuid (-landen, -partners, -dienst, -werking)
- Lokale partners
- Op missie gaan
- Inheems
- Begunstigden (of de eind- of finaal begunstigden, de directe en indirecte begunstigden)
- Capaciteitsversterking
- Een stem of een gezicht geven / micro doorgeven / podium bieden
- Arme mensen of arme landen
- Derde Wereld

Ontwikkelingssamenwerking

Zoals het woord het zelf zegt, is dit samenwerking om andere landen te 'ontwikkelen'. Meteen is daarmee gezegd dat wij, die geld geven en programma's opzetten, de 'ontwikkelden' zijn, een zekere superioriteit hebben tegenover mensen in partnerlanden. Een echo van de beschavingsretoriek van de koloniale periode. Het woord 'ontwikkeling' wordt bovendien grotendeels vereenzelvigd met groei volgens het neoliberale receptenboek. Dit model leidt tot toenemende ongelijkheid op alle niveaus en brengt het voortbestaan van de planeet zelf in gevaar. Bovendien verbergt de term onderliggende oorzaken van onrechtvaardigheid en ongelijkheid.

Zo spreken velen liever over internationale solidariteit dan over ontwikkelingssamenwerking, om het idee van ontwikkeling en de tweedeling van zogenaamd ontwikkelde (superieure) en niet-ontwikkelde landen los te laten.

Alternatieven: *internationale solidariteit, internationale samenwerking of partnerschap, (globaal) engagement, duurzame en inclusieve ontwikkeling, gedeelde verantwoordelijkheid voor mondiale uitdagingen, mondiale of internationale rechtvaardigheid, internationalisering, systeemverandering.*

Solidariteit en rechtvaardigheid: addertjes onder het gras

Internationale solidariteit. Wie is solidair met wie? Met deze term blijf je vastzitten in een discours van de ene partij (ex-kolonisator) die solidair is met de andere (ex-gekoloniseerde), vanuit 'liefdadigheid' of 'rechtvaardigheidsdrang'. Solidariteit kan ook vertrekken vanuit het besef van een 'gedeeld' belang, en de noodzaak om macht en middelen te herverdelen. Internationale solidariteit kan dan een strategie zijn om een fundamentele machtsverschuiving mogelijk te maken en de structurele oorzaken van armoede en ongelijkheid zichtbaar te maken. Maar dan moet dit ook zo benoemd worden en vertrekken vanuit rechtvaardigheid.

Internationale rechtvaardigheid. Sommigen spreken liever meteen over **mondiale rechtvaardigheid**. Deze term geeft een wereldbeeld weer waarin sociale, burgerlijke, politieke, culturele en economische rechten voor iedereen gerealiseerd zijn binnen de grenzen van de planeet. Rechtvaardigheid overstijgt 'Noord' en 'Zuid' want het gaat over garanderen dat niemand uit de boot valt. Het is een manier om ongelijke verdeling van macht en middelen aan te kaarten.

Wie is de 'MOL' ?

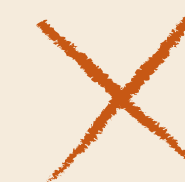
We dienen in de (internationale politieke) context van de term "ontwikkelingssamenwerking" ook rekening te houden met officiële terminologie die ons (nog een tijd) tot een zekere mate van pragmatiek zal blijven dwingen. Denk maar aan de veelgebruikte referentiebronnen van de OESO/DAC of de VN,⁵ waar men de categorie hanteert 'minst ontwikkelde landen' (MOL). We kunnen alternatieve termen gebruiken om de ongelijkheid tussen landen en regio's in de wereld aan te kaarten of om specifieke maatregelen te bespreken. In dit geval wordt echter vaak het discours van de donor gedeeld. Dit onder meer omdat de categorie waartoe een land behoort kan gelinkt worden aan bepaalde voordelen (vb preferentiële voorwaarden voor markttoegang)⁶.

Soms valt dat op te lossen door er "zogenaamd" voor te zetten, of om aanhalingstekens te gebruiken (de zogenaamd 'minst ontwikkelde landen', zogenaamde lage inkomenslanden), maar dat is lang niet altijd elegant als tussenoplossing en hangt ook sterk af van de context van de communicatie. Ook hier geldt dus de algemene regel om zo correct mogelijk te benoemen waarover je spreekt. Bovendien wordt ook het belang van het gesprek aangaan met donoren en beleidsmakers over een gedeelde woordenschat opnieuw duidelijk.

5. OECD/DAC categories : Least Developed Countries; Other Low Income Countries; Lower Middle Income Countries and Territories; Upper Middle Income Countries and Territories (https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/DAC_List_ODA_Recipients2018to2020_flows_En.pdf); UN List of Least Developed Countries (LDC's) https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/lcd_list.pdf

6. UN recognition of the least developed countries: <https://unctad.org/topic/least-developed-countries/recognition>

Noord-Zuid (-landen, -partners, -dienst, -werking)

De opdeling van de wereld in 'Noord' en 'Zuid' is een constructie op basis van de Mercatorprojectie van de wereld, een manifestatie van Europees imperialisme. Die tweedeling heeft een schijn van objectiviteit en impliceert een soort determinisme: wij zijn nu eenmaal het (rijke) Noorden en zij zijn nu eenmaal het (arme) Zuiden, en dat zal altijd zo blijven. Dit werkt wij-zijdenken in de hand. Deze tweedeling loslaten is een voorwaarde voor een echte paradigmashift.

Schrijnende ongelijkheid heeft alles te maken met de scheve machtsverhoudingen en het wanbestuur ten gevolge van de kolonisatie en postkolonisatie. Door te blijven spreken over Noord-Zuid bestendigen we het klassieke hulpverhaal en negeren we de grondoorzaken van ongelijkheid, blijven we steken in een liefdadigheidsverhaal en blijven we blind voor de systeemverandering die nodig is om ongelijkheid te bestrijden.

Bovendien slaat de opdeling Noord-Zuid ook geografisch de bal compleet mis. Heel wat partnerlanden die we onder

de noemer 'Zuiden' classificeren liggen in het noordelijk halfrond, bijvoorbeeld Senegal, Marokko of Pakistan. Terwijl bijvoorbeeld Australië of Nieuw-Zeeland tot het 'Noorden' worden gerekend, maar in het zuidelijk halfrond liggen. Voor de termen 'het Westen' en 'het Oosten' geldt trouwens ongeveer dezelfde problematiek.

Dekoloniseren zet een mondiaal perspectief centraal en is gebaat bij een meer verbindende terminologie van internationale solidariteit of samenwerking. Het gelijkheidsbeginsel wordt tastbaar zodra we spreken over rechtvaardige herverdelingsmechanismen of gedeelde verantwoordelijkheid tegenover mondiale uitdagingen. Tegelijk moeten we daarbij meteen opmerken dat het gebruik van verbindende taal de reële ongelijkheid en uitbuitingsrelaties niet mag versluieren. Daar ligt meteen een belangrijke uitdaging: verbindend een open dialoog voeren en toch bestaand onrecht blijven benoemen zonder dat taal zichzelf in de weg gaat zitten. Soms gaat het net om het zichtbaar maken en durven benoemen van een onderhuidse machtsverhouding die scheef zit.

Alternatieven: *benoem zo specifiek en correct mogelijk de landen, regio's of continenten die je bedoelt. Ook: lage-, midden- of hoge inkomenslanden, mondiaal, internationaal, wereldwijd, partnerlanden, of de minder ideale 'globale noorden' en 'globale zuiden' (soms met hoofdletters - zie nota voor toelichting).*

Ook nog

Noord: *we bedoelen meestal gewoon België. Zeg dus: **België (of Europese landen)***

Noordwerking: *werking in België, beleidswerk*

Noorddienst: *Dienst België, beleidsdienst, werelddburgerschapseducatie*

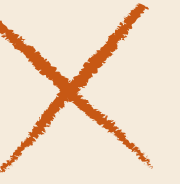
Zuidwerking: *werking in partnerlanden, internationale werking*

Zuiddienst: *Internationale dienst, Dienst Programmes & Partnerships, Dienst partnerschappen.*

Zuidlanden of ontwikkelingsland(en): *partnerlanden of gewoon zo specifiek mogelijk vermelden welke landen of regio's je bedoelt.*

Nota: 'Globale' 'Noorden' en 'Globale Zuiden'

Lokale partners (alternatieven, waar ook wel discussie over bestaat: gewoon partners of partnerorganisaties)

De moeilijkheid met het woordje 'lokaal' is erg subtiel en niet per definitie problematisch. Het wordt vaak gebruikt in: 'lokale bevolking', 'lokale gemeenschappen', 'lokale gebruiken' of 'lokale taal'. Soms is het gebruik van de term gewoon onlogisch, want waar het verhaal zich ook afspeelt, het is altijd lokaal. Soms krijgt 'lokaal' een wat negatieve bijklank, doordat die dan vooral benadrukt dat de verteller zich buiten het verhaal plaatst en alles om zich heen als vreemd of anders duidt. Het epitheton 'lokaal' suggereert dan een zekere folklore die vooral op niet-westerse landen slaat. Bijvoorbeeld waar het over de 'lokale taal' gaat, kan je die taal net zo goed gewoon benoemen, zoals je dat voor Europese talen zou doen in de landen waar ze gesproken worden. De kanttekeningen over het gebruik van het adjectief 'lokaal' geldt niet voor het verschil tussen landelijke en lokale politiek. Dan heeft 'lokaal' een duidelijke functie.

Alternatief: 'lokaal' is vaak overbodig, alles en iedereen heeft een eigen naam.

Een ander vaak voorkomend gegeven is het bezittelijk voornaamwoord "**onze**" bij de groepsnaam "partners" (en ook partnerschappen / partnerlanden).

We spreken in onze sector heel snel en vlot over 'onze partners' en dan weet iedereen wat we bedoelen. Nochtans gaat partnerschap in se over samenwerking, en dat gaat in twee richtingen, dus ze zijn niet 'van ons'. We kunnen best wat voorzichtiger omspringen met die bezittelijke formulering, zodat:

- het duidelijk is dat het om zelfstandige organisaties gaat, met eigen agenda, doelstellingen en eigenaarschap. Dus eerst uitleggen wie ze zijn en dan pas dat we samenwerken (zoals we wellicht ook voor Belgische organisaties zouden doen met wie we samenwerken)
- we niet de indruk wekken dat we hun werk 'claimen' of ons toe-eigenen. Dus het woord 'onze' proberen te vermijden.

Verder wordt "partners" breed gebruikt, waardoor je eigenlijk verondersteld wordt tussen de regels te lezen over welke soort partner het gaat. Het kunnen zowel partners in België als in RDC zijn, een boerensyndicaat in Boliviaë of een gelijkgestemde ngo in België, een privé-actor of een gouvernementele organisatie. Dat kan vrij verwarrend worden, maar de context brengt meestal soelaas.

Alternatieven: gewoon **partners** of **partnerorganisaties**. Benoem zo specifiek en correct mogelijk over welke internationale organisatie of beweging het gaat. Omschrijf het partnerschap of samenwerkingsakkoord, en vraag je af of het adjectief 'lokaal' wel altijd nodig is.

Woorden
specifiek voor
de ngo-sector

Op missie gaan

Deze term is een erfenis van de beschavingsmissies van missionarissen. Het dekt niet meer wat we er vandaag mee bedoelen.

Alternatieven: *partnerbezoek, programma-opvolgingsbezoek, evaluatieopdracht, monitoringsreis, dienstreis. Benoem dus het doel van de reis in plaats van in algemene termen te spreken.*

● Inheems

● Derde Wereld

Woorden
specifiek
de ngo-se

Inheems

Vaak gebruikt in: 'inheemse bevolking' of 'inheemse gebruiken'. Dit woord is belast met de blik van buitenaf. 'Inheems' werd oorspronkelijk gebruikt als beschrijving van flora en fauna. In de laatste paar decennia is de term echter steeds meer verworden tot een juridische categorie die verwijst naar verschillende door Europa gekoloniseerde volken. De term zelf beschrijft een bepaalde groep mensen die de oorspronkelijke bewoners zijn van een bepaalde plek en daar lange tradities hebben ontwikkeld. Tijdens diverse koloniale projecten werd hun land ontnomen, wat vaak gepaard ging met (ook: culturele) genocide.

De term 'inheems' is ook een geëmancipeerde term, deels dankzij de Verklaring over de Rechten van Inheemse Volkeren door de VN in 2007. 'Inheems' heeft onder meer betrekking op die mensen die gezien worden als 'Aboriginals', 'First Nations' en 'Indianen'. Dit is een belangrijk punt omdat de term 'indigenous' gekoppeld is aan bepaalde verdragen/specifieke rechten (bv. FPIC) en dat aspect mag je niet verliezen door de term te veranderen. Wees dus oplettend over juist woordgebruik waar relevant op vlak van deze specifieke rechten voor de bedoelde bevolkingsgroepen.

In het Engels is de term 'indigenous' goed aanvaard en minder geladen dan zijn Nederlandse vertaling 'inheems'. Een verwijzende term weglaten is géén optie want deze groepen claimen zelf erkenning van hun positie en hun rechten, dus ook hier is het belangrijk specifiek te zijn over wat bedoeld wordt. Het is beter om termen te hanteren die mensen zelf gebruiken en die zij respectvol vinden.

Alternatieven:

'oorspronkelijke bewoners/volken'; 'oudste bewoners'
of zo specifiek mogelijk
benoemen, ofwel vragen hoe
ze zichzelf benoemen en deze
term hanteren.

Woorden
specifiek voor
de ngo-sector

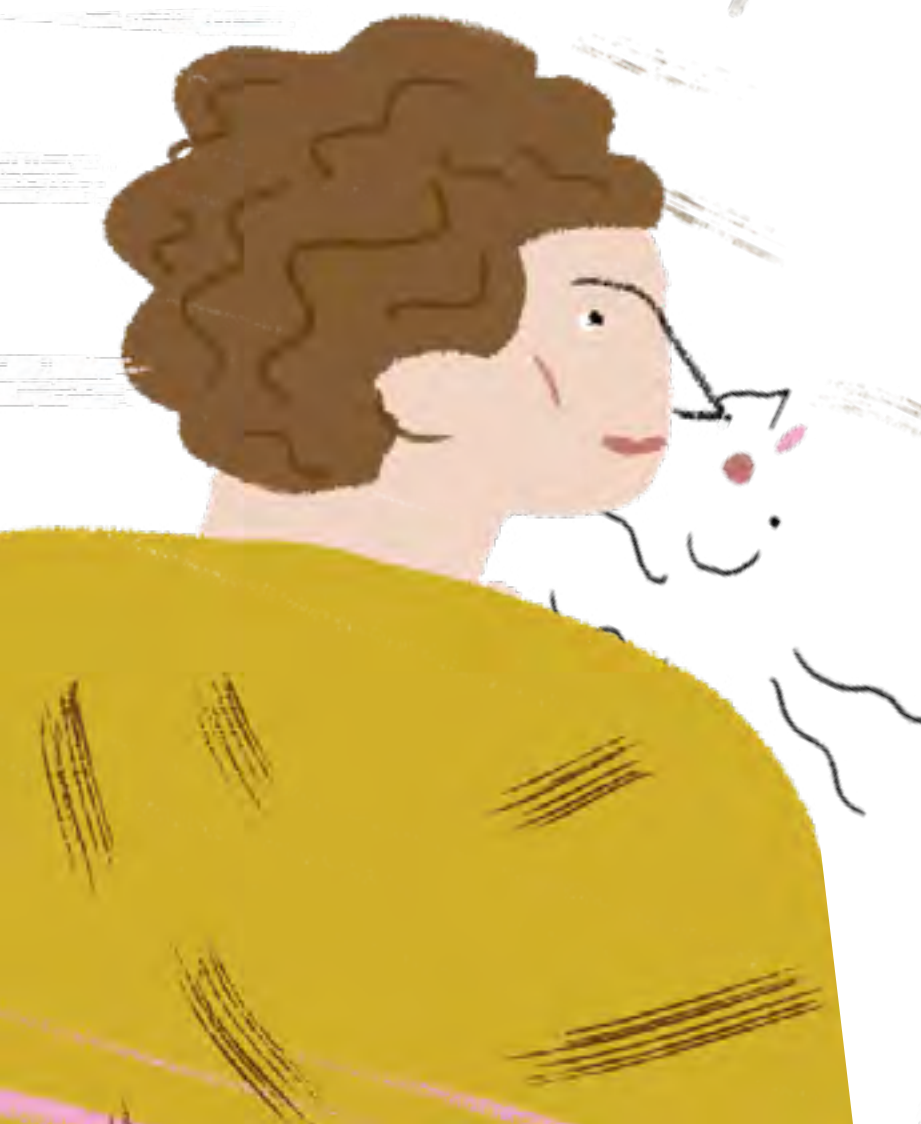
Begunstigden (of de eind- of finaal begunstigden, de directe en indirecte begunstigden)

Dit reduceert mensen tot één externe factor: zij ontvangen geld van ngo's en donoren die hun daarmee een 'gunst' verlenen. Het woord ademt liefdadigheid. Het past niet in een holistische benadering waarin we met partners samenwerken aan gedeelde doelstellingen.

Alternatieven: *programmapartners, doelpubliek, (in rechtenbenadering ook: rights holders), sleutelactoren*

● Inheems

● Derde Wereld

Woorden
specifiek voor
de ngo-sector

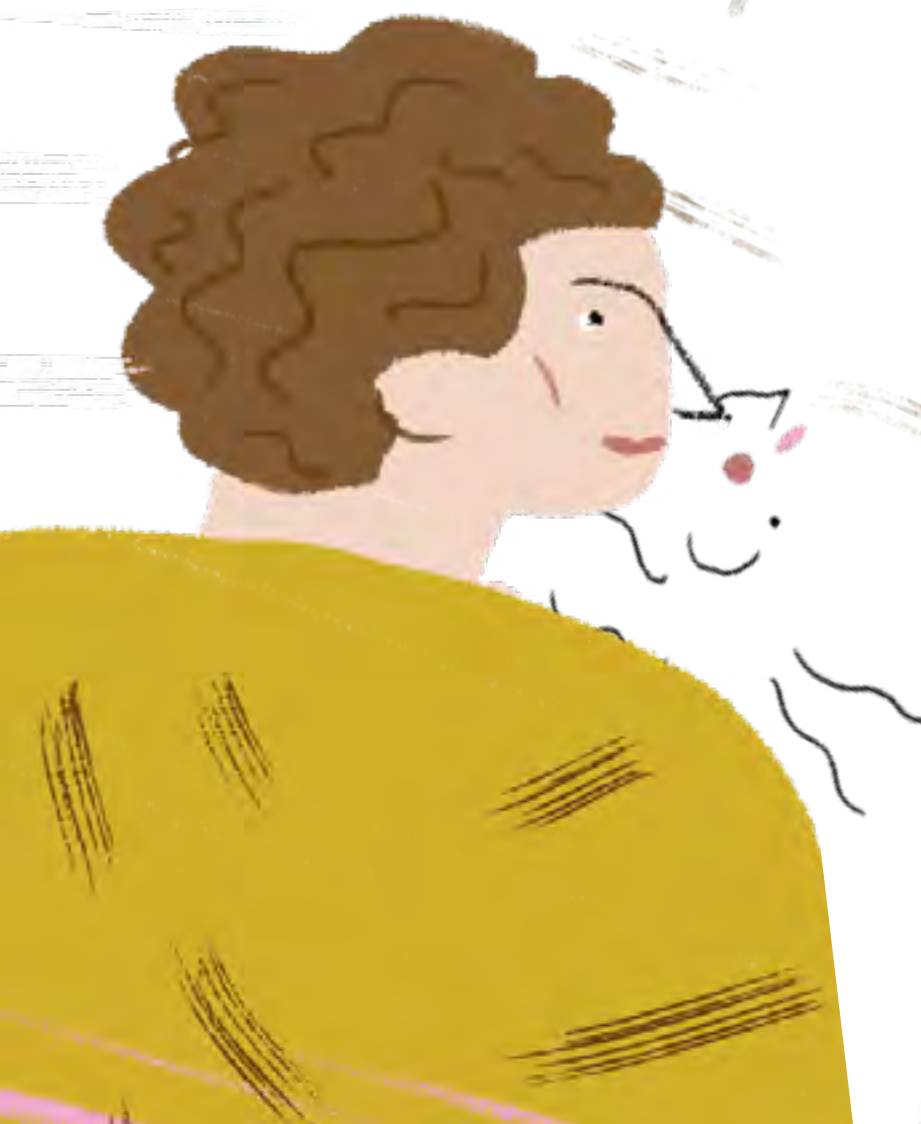
Capaciteitsversterking

Een ogenschijnlijk neutraal woord dat ter discussie staat omwille van de suggestie van éénrichtingsverkeer, alsof partners alleen kunnen leren van ons, maar dit omgekeerd niet mogelijk of niet nodig is. Ook hier hangt alles af van de context. Maar in echte partnerschappen gaat de samenwerking in twee richtingen. Vanuit die mindset kunnen organisaties hier en in andere landen die op dezelfde thema's werken van elkaar leren. Dat hoeft niet te beletten dat je op bepaalde vlakken versterkend kan optreden naar mekaar, in win-win samenwerking is dat net de bedoeling. Het risico op 'window-dressing' is vermijdbaar als het wederzijds karakter in de samenwerking waarachtig is. Wederkerigheid betekent meer evenwaardigheid.

Alternatieven: *mutual capacity development, wederkerige capaciteitsopbouw, capacity sharing, wederzijds leren.*

● Inheems

● Derde Wereld

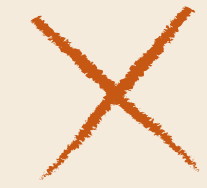

Woorden
specifiek
de ngo-se

Een stem of een gezicht geven / micro doorgeven / podium bieden

Dit taalgebruik is een symptoom van het witte-reddersyndroom. Deze mensen hebben al een stem en een gezicht. Maar naar sommige stemmen wordt bewust of onbewust minder geluisterd dan naar andere. Ook 'de micro doorgeven' of 'een podium bieden' kunnen wat betuttelend klinken, waar die de stap zetten vanuit een ongelijke situatie die verder bestendig blijft. De intentie met actie waarmaken kan dit oplossen. Volgorde van spreekrecht en repliek spelen hier ook een rol: wie krijgt van de moderator vaak het eerste en hoogste woord in een panel met bijvoorbeeld een politica, een academicus en een 'ervaringsdeskundige'? Wiens naam staat eerst aangekondigd en hoe verdeel je de macht van het woord tijdens het verloop? Wiens stem ageert en wie reageert op wie? Bewust omgaan met gespreksdynamieken kan zorgen voor grotere evenwaardigheid in de dialoog.

Alternatieven: *actief luisteren naar, (eerst) aan het woord laten, betrekken in de dialoog, tonen, en er aan bijdragen dat stemmen gehoord worden.*

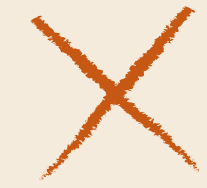

taal
directe

micro

Woorden
specifiek
de ngo-se

naal
irecte

Arme mensen of arme landen

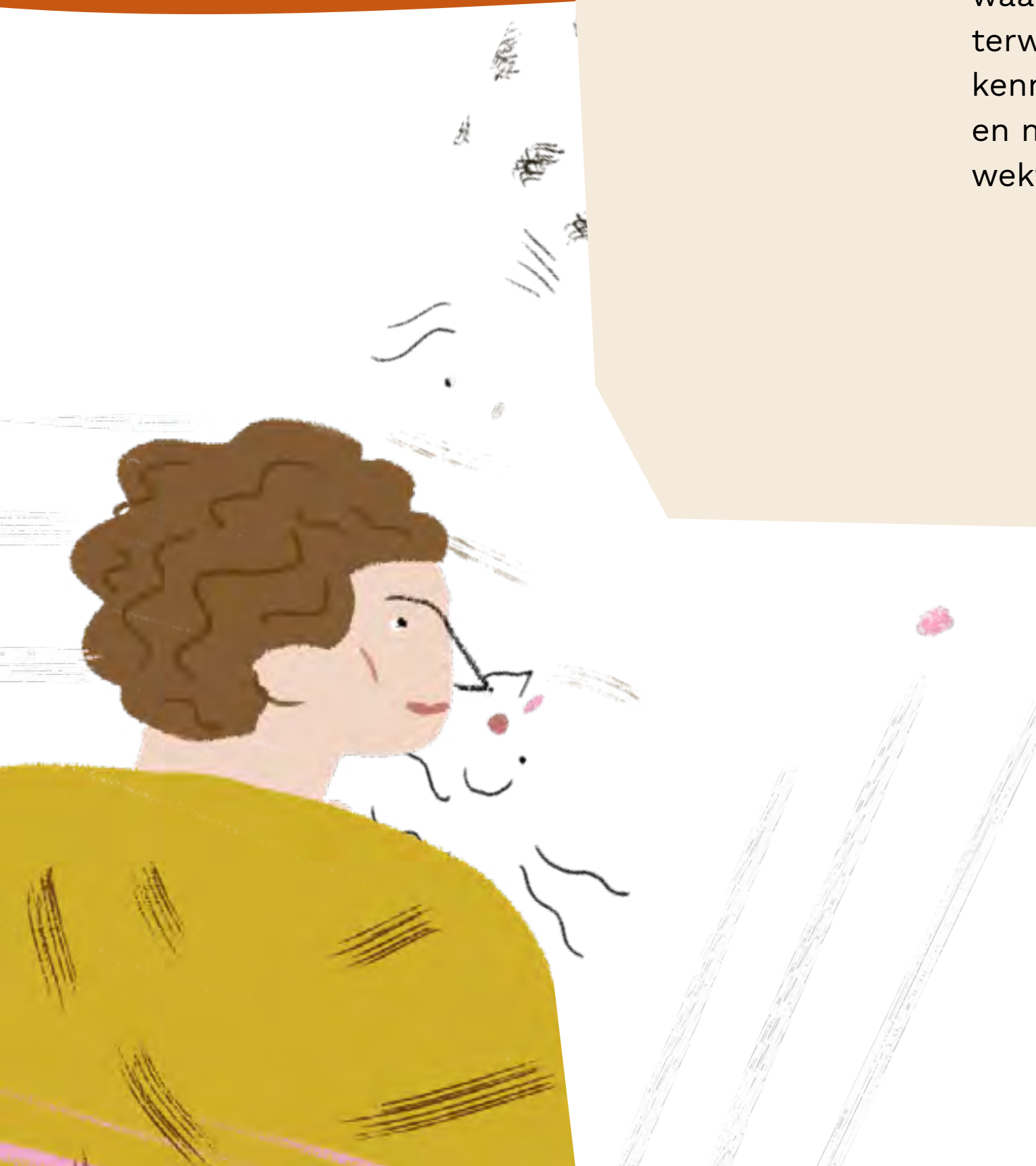
Dit reduceert mensen tot één bepaalde externe situatie waarin ze zich bevinden. Het reduceert landen tot hun BNP, terwijl ze 'rijk' kunnen zijn door grondstoffen of door de kennis die ze hebben ontwikkeld als er rechtvaardige handels- en machtsverhoudingen zouden zijn. Het gebruik van arm/rijk wekt dan al snel dezelfde associatie als Noord-Zuid.

Alternatieven: *landen met hoge armoedecijfers, lage-inkomenslanden, verarmde landen (verwijst naar uitbuitingsrelatie); mensen in armoede of in een armoedesituatie, mensen in kwetsbare/precaire situatie, mensen met een verhoogde kans op kwetsbaarheid.*

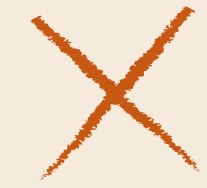
micro

● Inheems

● Derde Wereld

Woorden
specifiek
de ngo-se

naal
irecte

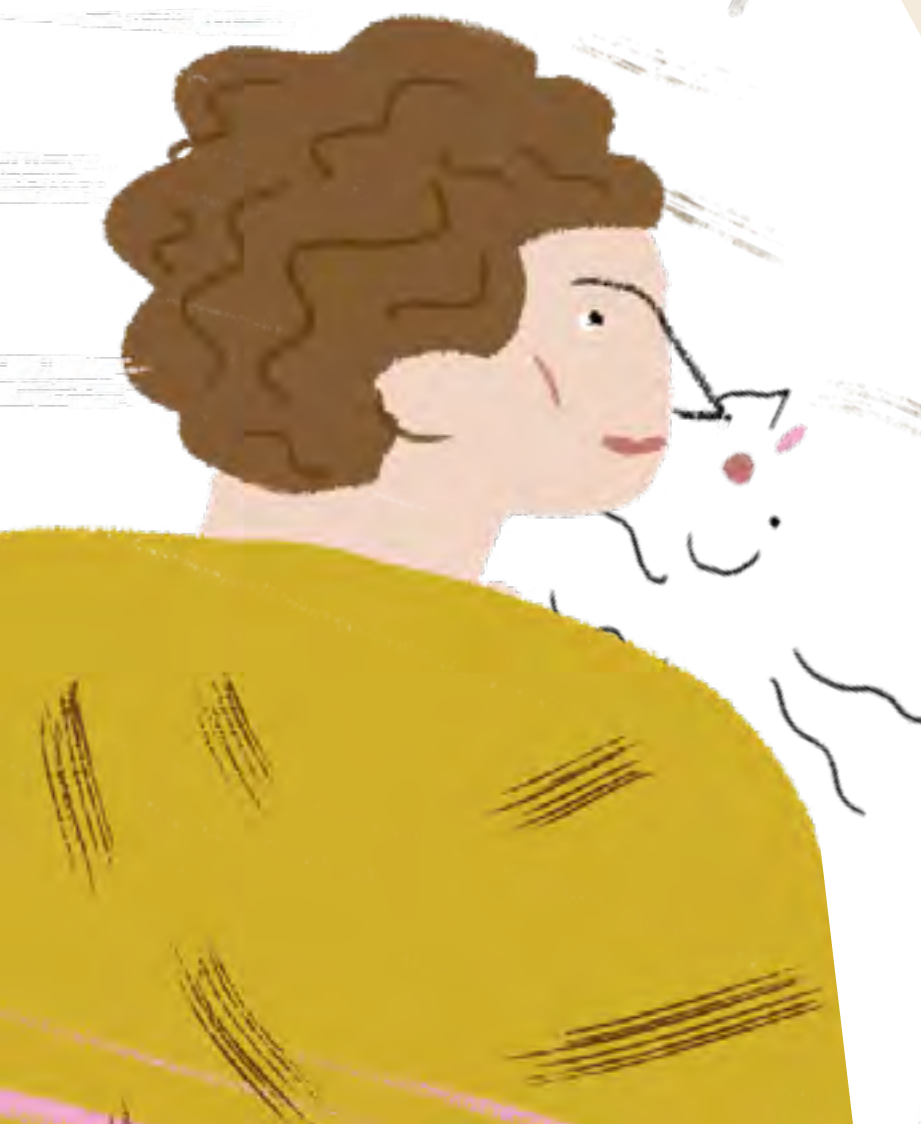
Derde Wereld

De term 'Derde Wereld' wordt vandaag eigenlijk niet meer gebruikt en is een overblijfsel uit de periode van de Koude Oorlog. De wereld werd toen verdeeld in drie groepen op basis van politieke en economische oriëntaties of allianties. De term 'Eerste Wereld' beschrijft het 'kapitalistisch blok', de Verenigde Staten en hun bondgenoten, waaronder Japan, Canada en landen in West-Europa, terwijl landen die deel uitmaakten van het 'communistische blok', inclusief China, USSR, Cuba en landen in Oost-Europa, de 'Tweede Wereld' vormden. 'Derde Wereld' werd voor het eerst gebruikt in 1952 om die landen te beschrijven die politiek georiënteerd waren op de Eerste noch de Tweede Wereld. De term werd ook een economische indeling, die werd gebruikt om te verwijzen naar de armste landen en regio's van de wereld. Dit omvatte landen in Azië, Afrika, Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, waarvan er velen voorheen door Europa waren gekoloniseerd. De term is niet langer geschikt omdat het geen nauwkeurige beschrijving is van de complexiteit van de wereld en omdat het een verdeling van de wereld suggereert in westerse superioriteit en niet-westerse inferioriteit.

micro

● Inheems

● Derde Wereld

Woorden over huidskleur, achtergrond en familiegeschiedenis

Dit is vermoedelijk zowat het moeilijkste en tegelijk het meest bevroegde lemma uit het hele lexicon. Het gaat om het aanduiden van groepen mensen op basis van bepaalde uiterlijke en/of identiteitskenmerken, en dat ligt uiterst gevoelig. Er zijn geen eenduidige antwoorden over juist of correct woordgebruik. Noch zijn er eenduidige definities.

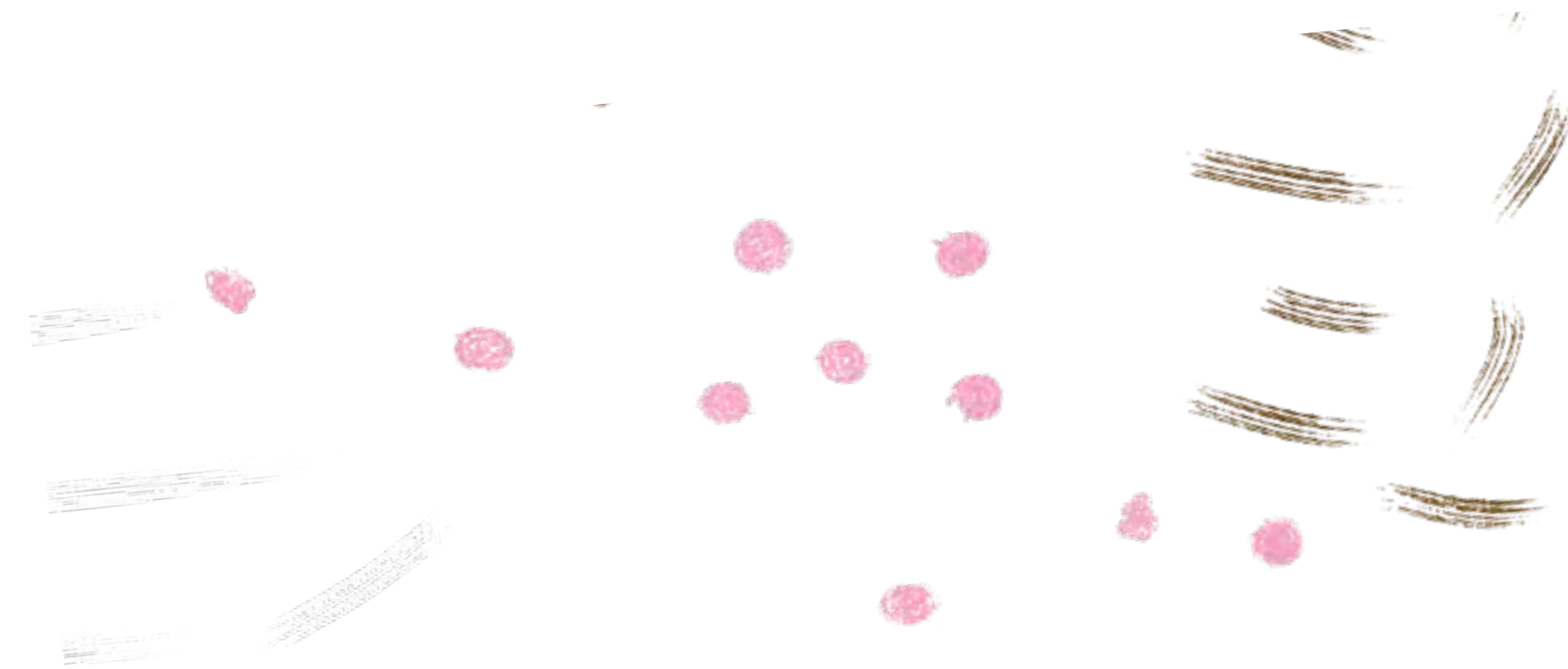
We hoeven maar te verwijzen naar de soms moeilijke debatten over de definities in het diversiteitsbeleid van de Vlaamse Overheid om het belang aan te tonen van terughoudendheid en aandacht voor meningen en gevoeligheden van de betrokken groepen mensen en individuen. Het zou snel een onwerkbaar mijnenveld van persoonlijke voorkeuren en beleving kunnen worden en dat mag in deze duidende woordenlijst echt niet de bedoeling zijn. Het gaat om zeer persoonsgebonden materie, doch met grote structurele gevolgen in het samenleven, dus zetten we eerst nog eens een paar vuistregels op een rij.

Voor we hier verder gaan moeten we eerst expliciet benadrukken hoe belangrijk nuance is in dit onderdeel. Niemand laat zich graag in een hokje steken, wat niet belet dat huidskleur relevant kan zijn in iemands identiteitsbeleving én relevant is voor iemands positie in de maatschappij gezien het veelvoorkomende racisme. Anderzijds wordt iemands huidskleur soms willens nillens pas een identiteitskenmerk omdat anderen hen erop aanspreken. Sommige kiezen ervoor om dat uitdrukkelijk niet als 'identiteit' te zien en dat is hun goed recht. Die nuances zijn essentieel hier.

- 1 Er is niet zoiets als de “beste” term. Alle hieronder vermelde benamingen veronderstellen bepaalde veralgemeningen of verhullen onderlinge verschillen. Sommige kunnen ook verkeerd begrepen of gebruikt worden.
- 2 We denken ook niet dat een “beste” term nodig is en eigenlijk onbestaande. In plaats van een zoektocht naar een nieuw etiket (het blijft altijd een etiket) kan je beter altijd de moeite doen om een genuanceerde omschrijving te geven, een korte frase of zin waarin je specifiek omschrijft over welke groep het in een bepaald geval (studie/pamflet/statistiek/....) juist gaat én wat eventueel de beperkingen zijn van die omschrijving.
- 3 Bij identitaire terminologie is het belangrijk om het onderscheid te maken tussen twee zaken. Enerzijds is er de interpersoonlijke communicatie tussen mensen, waarbij het aangewezen is om, als de afkomst relevant is, met de persoon in kwestie te bespreken hoe die graag of minder graag benoemd wordt. Anderzijds is er communicatie op maatschappelijk niveau, waarbij je soms toch in meer algemene termen moet kunnen spreken en waarbij de regel geldt: volg via referentiefiguren wat de meest gedragen termen zijn op een bepaald moment.
- 4 Er zijn ook statistische gegevens zoals bij discriminatie op de arbeidsmarkt die verwijzen naar migratieachtergrond, origine of nationaliteit. Maar dat is een heel specifieke context waarbij men niet anders kan dan beroep doen op bestaande gegevens. De vraag is echter of die statistische gegevens zo “neutraal” zijn en/of op een goede manier zijn samengesteld. Maar dat is een andere discussie. Kern van de zaak is dat we voorzichtig zijn met algemene termen in onze communicatie en beter de voorkeur geven aan genuanceerde omschrijvingen die tegelijk specifiek zeggen wat we bedoelen.

Woorden over huidskleur, achtergrond en familiegeschiedenis

- Mensen met een migratieachtergrond
- Mensen van kleur
- Zwarten
- Metis
- Blank of wit?
- Tokenism
- Woke/wokeeness
- Cancelcultuur
- Inclusie(beleid)
- Migratie
- Othering

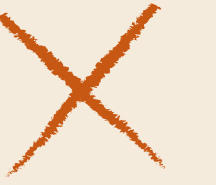
Mensen met een migratieachtergrond

‘Mensen met een migratieachtergrond’

is de bredere en vaak gehoorde term, en lijkt ook (momenteel) de minste weerstand op te roepen. De facto bedoelt men vaak migratie uit niet-EU-landen, en dan vooral landen met een overwegend niet-witte bevolking. De term is zeker bruikbaar maar wijst meteen ook op de hele discussie over wie nu ‘migrant’ en wie ‘expat’ (expatriate) genoemd wordt en waarom dat discriminerende onderscheid gemaakt wordt. Vaak wijst dat op (soms ongefundeerde) socio-economische categorieën van kapitaalkrachtige expats en minder begoede migranten. Want waarom noemen we Amerikanen of Canadezen of Australiërs die hier

wonen meestal geen ‘mensen met een migratieachtergrond’? En worden Belgen die in Congo wonen daar ook ‘mensen met een migratieachtergrond’ genoemd? De term kan dus best aangevuld worden met een meer specifieke aanduiding waarover het dan juist gaat. Het is zeker geen verzamelnaam of containerbegrip voor alle mensen die het doelwit zijn van racisme, ook omdat sommige mensen van de derde of vierde generatie, wiens ouders of zelfs grootouders in België geboren zijn, hun identiteit niet meer in de eerste plaats willen ophangen aan een migratieachtergrond.

Het woord **‘allochtoon’** werd een paar jaar terug bij een actie letterlijk ten grave gedragen, maar duikt toch nog regelmatig op. Hoewel oorspronkelijk als neutrale term gelanceerd is de term ‘allochtoon’ gaandeweg beladen geraakt met specifieke (veelal negatieve) associaties. In het dagelijks taalgebruik is ‘allochtoon’ immers versmald tot de ‘niet-westerse’ allochtoon, met een donkere huidskleur en een lagere sociaaleconomische status.

Mensen van kleur

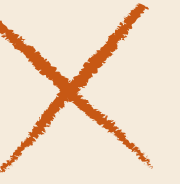
Recenter hoor je ook vaker **'mensen van kleur'**, een vertaling van 'People of Colour', een categorie die in de USA veel gebruikt wordt. De taalpurist zou een meer correcte maar minder wervende term 'mensen met een kleur' kunnen voorstellen, maar dit roept weer een heel andere discussie op. Dit suggereert immers dat 'wit' geen kleur is (dus 'zonder kleur') en daardoor impliciet de norm. Sommigen maken dan de bewuste keuze om toch te vertalen naar 'mensen van kleur', precies omdat het om een sociale categorie gaat én dus ook omdat iedereen een kleur heeft.⁷

'Mensen van kleur' kan gaan om een groep die racistisch behandeld wordt op basis van een uiterlijk kenmerk zoals huidskleur. Witte mensen hebben ook een kleur maar worden niet (structureel) racistisch behandeld op basis van dat kenmerk. Tegelijk mag de term "mensen van kleur" ook niet gezien worden als dé nieuwe term die we zogenaamd zoeken. Dat zou dan weer afbreuk doen aan de onderlinge verschillen. Als je deze term

gebruikt als een soort verzamelterm waaronder alle mensen vallen die het doelwit zijn van racisme, dan moet je dat ook zo uitleggen: dat je een groep mensen bedoelt die benadeeld worden door (structureel) racisme, maar dat die verzameling geen afbreuk wil doen aan de onderlinge verschillen. Eerder werd al gewezen op de gevaren van ongenueanceerde containerbegrippen die de eigenheid van mensen nivelleert.

Een alternatief is **'mensen met een donkere huidskleur'**, dat als voordeel heeft dat het relatief neutraal is en bovendien tegenover 'mensen met een lichte huidskleur' kan staan, waarmee de nuance behouden blijft dat wit óók een huidskleur is.

7. Lees hierover: Dalilla Hermans, 'Mensen van kleur', meer dan een vertaling - De Standaard, vrijdag 2 april 2021).

‘Zwarten’ of ‘zwarte mensen’

‘Zwarten’ of ‘zwarte mensen’ wordt ook gebruikt. ‘Zwart’ is een identiteit waar veel mensen met ouders of grootouders uit Subsaharaans Afrika zich graag en vlot toe bekennen. Maar ook dit is niet eenduidig het geval. Voor sommigen is ‘zwart’ vandaag een niet-beladen identiteitsterm, maar voor anderen spelen hier toch nog gevoeligheden, bijvoorbeeld rond colorisme (i.e. vooroordeel of discriminatie binnen een vermeend ras op basis van gradaties in de huidskleur). Het belangrijkste is om na te vragen met welke identiteit mensen graag worden aangesproken en ruimte te laten voor complexiteit. De term ‘zwart’ is vandaag wel courant en wordt vooral onder jongeren ‘geclaimd’ en aanvaard, niet alleen omwille van hun identiteit maar ook omwille van hun gedeelde ervaringen van racisme.

Voor mensen met andere dan Afrikaanse migratieachtergrond ten zuiden van de Sahara (zoals: Noord-Afrika, Maghreb-landen, Latijns-Amerika, Caraïben of Azië) gaat de categorisering ‘zwart’ natuurlijk niet op dezelfde manier op. Belangrijk op te merken hier is dat dit soort containerbegrippen (als ‘zwarten’ of ‘mensen van kleur’) niet altijd wenselijk of nodig zijn. Benoem mensen specifieker, of bespreek met de betrokkenen hoe je best de referentie inclusiever maakt.

‘De Afrikaanse (subsaharaanse) diaspora’ of kortweg ‘de diaspora’ wordt ook regelmatig gehanteerd om die bepaalde groep mensen aan te duiden. Etymologisch verwijst het woord ‘diaspora’ naar een grootschalige verspreiding van een volk over verschillende delen van de wereld. Zo zijn er historisch wel meerdere volksverhuizingen geweest, en de Joodse diaspora die begon met de ondergang van het koninkrijk Juda in 586 v. Chr. was eeuwenlang de enige connotatie van het woord.

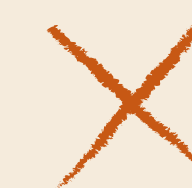
Niet iedereen is onverdeeld gelukkig met deze term, omdat het mensen blijft linken aan hun land van herkomst. Niet iedereen wil dat, en ook niet voor iedereen zijn die banden relevant. Voor sommigen is het een bewuste keuze en klopt de terminologie (vb. in ‘geld dat de diaspora stuurt naar het land van herkomst’ of in ‘ontwikkelingsprojecten van diaspora in land van herkomst’), maar voor anderen helemaal niet en dan moeten we niet naar hen refereren vanuit het herkomstland van hun (groot)ouders.

Bovendien suggereert een term als ‘de Afrikaanse diaspora in België’ dat mensen met Afrikaanse roots in België een homogene groep vormen, terwijl dat allesbehalve het geval is. Enkel en alleen al omdat Afrika bestaat uit meer dan 50 landen en een veelvoud aan culturen, maar ook omdat niet iedereen met roots in eenzelfde Afrikaans land hun etniciteit in België op dezelfde manier beleeft. Vanuit dat oogpunt wordt er vaak in het meervoud gesproken over de Afrikaanse diaspora’s in België.

Alternatieven: Momenteel lijken de meest geldende alternatieven te zijn : **‘zwart’ / ‘zwarten’ / ‘zwarte mensen’, ‘mensen met migratieachtergrond’, ‘mensen met een donkere huidskleur’.** Of benoem de specifieke afkomsten indien relevant en kies voor genuanceerde en specifieke benaderingen. Minder gebruikt zijn termen als ‘Afrobelgen’⁸ of nationaal afgeleiden als ‘Belgocongolezen’, die misschien wat geconstrueerd klinken. Onzeker of die laatste goede alternatieven zijn.

8. <https://www.mo.be/video/wat-een-afro-belg>

Metis

Er zijn aspecten van identiteit verbonden aan het hebben van meerdere of gemengde afkomst en daar is erkenning voor nodig, en dus ook specifieke woorden. Er leven verschillende voorkeuren en gevoeligheden rond de gebruikte termen.

Er bestaan verschillende termen voor mensen van gemengde afkomst, maar rond elke term leven voorkeuren en gevoeligheden. Metis is wellicht de meest neutrale term voor mensen van gemengde etnische afkomst (waarbij één van de ouders wit is en de ander zwart of zelf metis), ook al is die in Vlaanderen niet zo wijdverbreid. In de Belgische context zijn een bijzondere groep de 'kinderen van de kolonie', of nog de Metissen van België die deze benaming omarmen. Dat zijn de mensen die tijdens of na de kolonisatie geboren werden uit een Congolese moeder (of vader) en een Belgische vader (of moeder), en bij de onafhankelijkheid uit Congo werden weggehaald en naar België gebracht. Hun collectieve strijd voor erkenning leidde in 2018 tot een resolutie in het Belgische parlement en in 2019 tot formele excuses van toenmalig Belgisch premier Charles Michel. Het Belgisch Rijksarchief vervolgt met een onderzoeksproject "Metis-Resolutie".

De term 'halfbloed' wordt afgeraden, wegens denigrerend. Sommigen zouden 'dubbelbloed' verkiezen als alternatief,

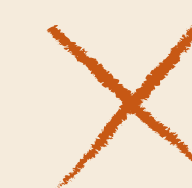
maar voor beide woorden geldt dat alle verwijzingen naar 'bloed' gevoelig kunnen liggen en afstammen van ideeën van etnische zuiverheid.

Sommige andere woorden zijn intussen in onbruik geraakt. 'Mulat' hoor je nog wel eens gebruikt worden, net als het n-woord in sommige kringen, maar die woorden gebruiken we vandaag beter helemaal niet meer. Mulat komt van een mediterrane woord voor 'jonge muilezel' en houdt zich best tot die betekenis beperkt. Het is minder beladen dan het n-woord, dat helemaal uit den boze is en evenzeer mensen dehumaniseert. Ondanks de etymologische oorsprong uit het Latijnse woord voor de kleur zwart, is het n-woord vandaag subversief en dus onbruikbaar; in die mate sociaal onaanvaardbaar dat we het in deze context zelfs niet meer opnemen. Wanneer iemand (wit) het toch nog gebruikt, is het aangewezen om hiertegen te reageren.

Alternatieven: *metis, mensen van gemengde afkomst of origine, mensen met dubbele roots.*

Woord
huidsk
achterg
familie

Blank of wit?

Het verschil tussen 'wit' en 'blank' zit hem in de lading die die twee woorden dragen. 'Blank' werd door de meerderheid van de Nederlandstaligen lang gezien als het neutrale woord om naar mensen met een lichte huidskleur te verwijzen. Daardoor voelen pogingen om dat te veranderen voor sommigen al snel als kunstmatige ingrepen.

Toch is het belangrijk om over het woord na te denken. Er wordt immers al lang geopperd dat 'blank' eerder een positieve lading heeft, met connotaties van reinheid of zuiverheid. De laatste jaren wordt dat aanvoelen steeds breder gedeeld. Ook omdat 'blank' buiten het kleurenspectrum valt. Het Nederlands is een van de enige talen met een apart, niet-kleurgerelateerd woord voor

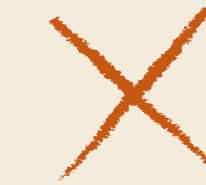
mensen met een lichte huidskleur. Doordat 'blank' op zich geen kleur is, wekt dat de indruk dat de wereld bestaat uit gekleurde mensen enerzijds en niet-gekleurde of blanke mensen anderzijds. Het zet de blanke als *hors catégorie*.

Steeds meer mensen vinden 'wit' daarom een meer neutraal woord, in overeenstemming met zwart, dat op dit moment wellicht het meest neutrale woord is voor mensen met een donkere huidskleur. Maar sommigen vinden 'wit' dan weer een negatieve bijklank hebben, net doordat het vaak gebruikt wordt in een context van actief antiracisme. Volgens hen heeft 'wit' daardoor een wat beschuldigende connotatie.

Woorden over
huidskleur,
achtergrond en
familiegeschie

• Mensen met een minderheidsachtergrond

Tokenism

“Het betrekken van één of slechts enkele mensen uit een minderheidsgroep om te voldoen aan een maatschappelijke of beleidsmatige vraag om diversiteit, zonder dat er echt werk wordt gemaakt van inclusiviteit.” (bron: “Implicaties van dekolonisering voor de Vlaamse sector van ontwikkelingssamenwerking. Een aanzet tot reflectie en actie” p. 17))

• Tokenism

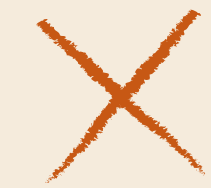
Woorden o
huidskleur
achtergrond
familieges

Woke / wokeness

‘Woke’ is een actieterm uit het Amerikaans Engels die betekent dat je je bewust bent van (structurele) maatschappelijke misstanden zoals racisme, seksisme, homofobie en discriminatie, dat je ertegen strijdt, of ze tenminste probeert te vermijden. Wie woke is, stelt kritische vragen over maatschappelijke kwesties.

Het woord komt uit de Afro-Amerikaanse *slang* als verbastering van ‘awake’ (wakker) of ‘awakened’ (wakker geworden) en bestaat al minstens sinds de jaren 1960. In de jaren 2000 raakte het via populaire cultuur wijder verspreid als emanciperende boodschap. Sinds het verbonden raakte aan de Black Lives Matter-beweging is het steeds meer een expliciet activistische term geworden.

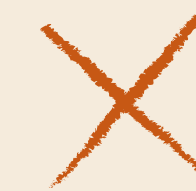
Vandaag wordt de term in het politiek-identitaire debat ondertussen ook denigrerend gebruikt door tegenstanders. In die kringen circuleert bijvoorbeeld het woord ‘wokey’ dat, vergelijkbaar met ‘Gutmensch’, de betekenis heeft van een naïeveling of van iemand die wil laten uitschijnen trendy of ‘goed’ te zijn door mee te springen op de trein van gratuite verontwaardiging over sociaal onrecht.

Woorden o
huidskleur
achtergrond
familiegesc

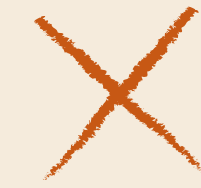
Cancelcultuur

Cancelcultuur is een trend waarbij publiekelijk opgeroepen wordt om mensen professioneel of maatschappelijk te boycotten nadat ze iets gedaan hebben dat als beledigend of laakbaar beschouwd wordt. Cancelcultuur speelt zich vooral (maar niet uitsluitend) op de sociale media af en heeft voor- en tegenstanders. De tegenstanders vinden cancelcultuur een bedreiging voor de vrije meningsuiting. Volgens hen zorgt het fenomeen ervoor dat opiniemakers of publieke figuren zichzelf gaan censureren uit schrik om gecanceld te worden door een opgehitste (virtuele) menigte. De voorstanders zien cancelcultuur als een vorm van agency voor gemarginaliseerde groepen die opkomen tegen discriminerende taal of acties. Ze kunnen zo bijvoorbeeld nadrukkelijk hun afkeuring uitspreken over iemand in een machtspositie of een publiek figuur. Sommige activisten spreken liever over een 'consequentiecultuur', in het idee dat mensen die meningen publiceren of uitspraken doen enige verantwoordelijkheid moeten dragen voor de effecten die deze op mensen hebben.

Woorden
huidskleur
achtergrond
familieg

Inclusie(beleid)

Inclusie is de insluiting in de samenleving van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten. Inclusie staat tegenover uitsluiting en discriminatie. De begrippen inclusie en integratie vullen elkaar aan in de hedendaagse maatschappij. (...) De verantwoordelijkheid tot aanpassing ligt niet bij een sociaal achtergestelde groep, zoals bij integratie. Het is de maatschappij die zich aanpast en diversiteit als een meerwaarde ziet. Hindernissen voor sociale participatie worden (letterlijk en figuurlijk) verwijderd, zodat iedereen naar best vermogen kan deelnemen aan het maatschappelijk leven.⁸

Overheidsstructuren, bedrijfsorganisaties, sociaal-culturele instanties (waaronder onderwijskoepels en ngo's) hebben de macht en de verantwoordelijkheid om gastvrije en inclusieve ruimten te creëren die rechtvaardige resultaten in fysiek, sociaal en mentaal opzicht mogelijk maken, met de nadruk op het bereiken van de meest kwetsbare bevolkingsgroepen en alle leden van de gemeenschap..

Een inclusiebeleid betekent ervoor zorgen dat iedereen gelijkheid en gelijkwaardigheid geniet zonder enige belemmering of obstakels als gevolg van ras, huidskleur, fysieke kenmerken, geslacht, seksuele voorkeur, genderidentiteit, seksuele geaardheid, leeftijd, lichamelijke of geestelijke gesteldheid.

Essentieel voor een succesvol inclusiebeleid is samenwerking met partners (ervaringsdeskundigen of experts ter zake). Dit omvat zogenaamd raciale en etnische minderheden, mensen met een fysieke of cognitieve handicap, mensen die deel uitmaken van de LGBTQ+-gemeenschap en mensen met een onzekere legale status door het ontbreken van een verblijfplaats of documentatie (daklozen, vluchtelingen, migranten).

Een inclusief beleid vertrekt vanuit gelijkwaardigheid, en niet noodzakelijk vanuit gelijkheid of 'level playing field'. Gelijkheid houdt in dat iedereen gelijk wordt behandeld, ongeacht zijn of haar capaciteiten, terwijl gelijkwaardigheid betekent dat iedereen krijgt wat hij of zij nodig heeft om deel te nemen aan de samenleving, met bijzondere aandacht voor de verschillen in toegang, macht en legitimiteit en de onderliggende omstandigheden die dit onevenwicht in stand houden.

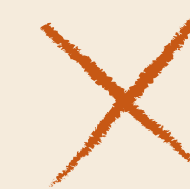
Een inclusieve gemeenschap die is gebouwd op gelijkheid en gelijkwaardigheid doorbreekt uitsluitingsbarrières en overbrugt de kloof die ontstaat door ongelijkheden. Zo komt ze tegemoet aan de behoeften van alle burgers en zorgt voor positieve resultaten voor iedereen in de gemeenschap.⁹

9. bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Inclusie>

Woorden over
huidskleur,
achtergrond en
familiegeschiede

● Mensen met een migratieachtergrond

● Woke/woke

Migratie

Voor specifieke termen die met hedendaagse vormen van migratie te maken hebben - bijvoorbeeld: Migrant, Vluchteling, asielzoeker (of de nieuwe juridische term 'verzoeker om internationale bescherming') enzomeer - verwijzen we graag naar het Lexicon van Orbit vzw of de Index van Vluchtelingenwerk Vlaanderen.

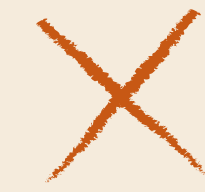
● Tokenism

Woorden over huidskleur, achtergrond en familiegeschied

- Mensen met een migratieachtergrond

- Woke/woke

Othering

Othering is het wegzetten van een groep mensen of een gemeenschap als 'de ander', als niet tot 'onze' groep behorend. Meestal gebeurt 'othering' van een dominante groep naar een kleinere, onderdrukte of meer kwetsbare groep, waarbij die dominante groep ervan overtuigd is dat zij de norm zijn. 'De ander' wijkt af van die norm; hun gebruiken, overtuigingen, uiterlijk of achtergrond worden als minderwaardig, primitief of vies gezien.

The background features abstract, hand-drawn elements in various colors including green, orange, pink, and grey. There are wavy lines, dots, and brushstroke-like patterns scattered across the white space. A large, solid orange shape on the left contains the main title text.

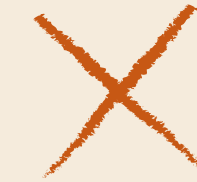
Woorden in verband met de diaspora, diversiteit en inclusie

- Solidariteitsorganisaties die uit de migratie zijn ontstaan (cf. Fr.: OSIM)
- Diversiteit
- Interculturaliteit en multiculturaliteit
- Culturele toe-eigening

Woorde
verband
de diaspora
diversiteit
inclusie

Antiracisme

“Het antiracisme wil racisme bestrijden in al zijn vormen door zich te verzetten tegen de discriminatie, haat, vooroordelen en ongelijkheid die het veroorzaakt. Het antiracisme eist gelijke rechten en kansen voor iedereen. Het weigert elke verleiding tot politiek, sociaal of cultureel overwicht van de ene gemeenschap over een andere.”[47]

Woorden
verband met
de diaspora
diversiteit
inclusie

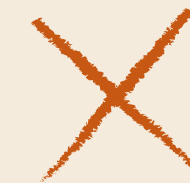
Black Lives Matter #BLM

De beweging ontstond in 2013, toen George Zimmerman, de bewakingscoördinator van een burgerwacht in een witte buurt, werd vrijgesproken voor het neerschieten van de niet-gewapende 17-jarige zwarte tiener Trayvor Martin. De beweging ontstond op initiatief van drie Afro-Amerikaanse vrouwen die actief waren in volksbewegingen: Alicia Garza, Patrisse Cullors en Opal Tometi[48]. De beweging verspreidde zich in eerste instantie over de Verenigde Staten en vervolgens ook over de rest van de wereld, vooral dankzij de sociale media. Het gaat om een gedecentraliseerde beweging. In België bestaat een afdeling die zich het “Belgian Network for Black Lives” noemt en die in de zomer van 2020 van start ging, op het moment dat in heel België manifestaties werden gehouden voor meer raciale rechtvaardigheid.[49]

Woorden in
verband met
de diaspora
diversiteit en
inclusie

Bondgenoten (Eng.: 'allies')

Een bondgenoot (eng.: 'ally') is een persoon die niet onderdrukt wordt, maar die zich aansluit bij andere mensen die het slachtoffer zijn van onderdrukking om samen te strijden tegen het systeem. Om een bondgenoot te zijn, moeten mensen stilstaan bij wie ze zijn, wat ze vertegenwoordigen en welke plaats ze innemen in de samenleving (bv. zich bewust worden dat ze wit zijn, de kleurenblindheid en het eurocentrisme achter zich laten).[50]

Woorden in
verband met
de diaspora
diversiteit en
inclusie

Solidariteitsorganisaties die uit de migratie zijn ontstaan (cf. Fr.: OSIM)

Elke groep die is opgericht of wordt geleid door mensen (uit een familie) met een migratieachtergrond en waarvan de activiteiten bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van de ontwikkelingslanden of aan het sensibiliseren van het publiek voor internationale solidariteit. In franstalig België spreekt men van OSIM (Organisations de solidarité internationale issues des migrations).

In Vlaanderen zit de logica iets anders in mekaar en vinden we veel van de organisaties met die doelstelling terug als burgerinitiatieven binnen de 4de pijler beweging (<https://4depijler.be/>).

Woorden in verband met de diaspora diversiteit en inclusie

Diversiteit

Diversiteit verwijst naar wat verscheiden of divers is. In een bedrijf verwijst diversiteit naar de verscheidenheid aan menselijke profielen die binnen een onderneming kunnen voorkomen (afkomst, cultuur, leeftijd, sekse/gender, uiterlijk, handicap, seksuele geaardheid, diploma's, ...).

Culturele diversiteit is het vaststellen dat er binnen eenzelfde bevolking verschillende culturen bestaan. Volgens UNESCO is culturele diversiteit “een bron van uitwisseling, innovatie en creativiteit (...). In die zin vormt zij het werelderfgoed van de mensheid (...). Het verdedigen van de culturele diversiteit is een ethische verplichting, die onlosmakelijk verbonden is met het respect voor de waardigheid van de menselijke persoon.”¹⁰

10. UNESCO. (2001) Universele Verklaring van UNESCO over culturele diversiteit.
http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Woorden in
verband met
de diaspora,
diversiteit en
inclusie

Interculturaliteit en multiculturaliteit

Interculturaliteit verwijst naar het geheel van relaties en interacties tussen verschillende culturen. Het concept veronderstelt wederzijdse uitwisseling. Interculturaliteit berust dus op dialoog, wederzijds respect en de zorg om ieders culturele identiteit te behouden.

Multiculturaliteit verwijst naar het naast elkaar bestaan van meerdere culturen binnen eenzelfde samenleving. Het multiculturalisme is ook een doctrine die culturele diversiteit vooropstelt als bron van verrijking van de samenleving.

Woorden in
verband met
de diaspora
diversiteit en
inclusie

Culturele toe-eigening

Culturele toe-eigening (Eng.: cultural appropriation) is een proces van ontlenen tussen culturen dat kadert in een context van scheve machtsrelaties, kapitalistische overheersing en/of uitbuiting. Het is geen eenvoudig verschijnsel, omdat niet elke vorm van 'culturele toe-eigening' storend werkt of zonder respect is. Al sinds mensenheugenis worden er over heel de wereld ideeën en gebruiken overgedragen naar of uitgewisseld tussen verschillende culturen. Dat kan een positieve 'culturele kruisbestuiving' zijn, waarbij er wederzijdse erkenning is voor elkaars cultuurvormen en de eigenheid niet in het gedrang komt. Zo kunnen culturele of traditionele invloeden zonder problemen opduiken in hedendaagse mode. Maar als dat gebeurt in een context van overheersing en onderdrukking, waarbij de ene culturele gemeenschap in een zwakkere positie zit dan de andere, is het problematisch. Het verschijnsel is zeker niet nieuw: culturele toe-eigening gaat over materiële elementen, zoals in onze westerse musea die vol staan met voorwerpen die zijn 'ontleend', en vaak geroofd, in Griekenland, in Afrika en elders,¹¹ maar ook over immateriële elementen, zoals het toe-eigenen van sommige rites en gebruiken.

11. https://www.lemonde.fr/immigration-et-diversite/article/2018/08/24/eric-fassin-l-appropriation-culturelle-c-est-lorsqu-un-emprunt-entre-les-cultures-s-inscrit-dans-un-contexte-de-dominance_5345972_1654200.html

Woorden in verband met het concept van zogenaamd ras

- Ras of zogenaamd ras.
- Racialisering / racialisatie

Woorden in verband met de institutionalisering van racisme

- Racisme en systemisch racisme
- Staatsracisme
- Cultureel racisme

Ras of zogenaamd ras

De racistische ideologie die in de loop van de negentiende eeuw opdook, gaat uit van het bestaan van groepen mensen die “rassen” worden genoemd. Naar analogie met de rassen bij veeteelt en kweekdieren stelt die ideologie dat de leden van elk “ras” een genetische erfenis gemeenschappelijk hebben die hun intellectuele vaardigheden en hun morele eigenschappen bepaalt. Het concept ras komt de facto voort uit die racistische ideologie. Het werd gebruikt om de kolonisatie, het apartheidsregime in Zuid-Afrika en de Holocaust in nazi-Duitsland te rechtvaardigen.

Sinds enkele decennia hebben veel wetenschappelijke studies die zich baseren op de genetica aangetoond dat het concept ras onzinnig is en niet relevant om groepen mensen te kenmerken. De genetische diversiteit is immers groter tussen mensen van eenzelfde bevolkingsgroep dan tussen de groepen.¹² Zo blijkt uit het “Menselijk Genoomproject” dat in 1988 van start ging en in 2003 werd afgerond en dat bedoeld was om de sequentie van het menselijk genoom vast te stellen, dat er maar weinig verschillen zijn tussen het DNA van twee willekeurig gekozen mensen: hun DNA-sequentie is voor 99,9% identiek.¹³ De 0,1% die we wel verschillen, loopt niet volgens de raciale lijnen die we doorgaans trekken. Er bestaan dus wel variaties binnen de menselijke soort, maar die groepen, populaties of ondersoorten genoemd, worden geïdentificeerd door andere morfologische of moleculaire kenmerken. Geen enkele genetische marker kan echter verschillende menselijke groepen classificeren, laat staan een hiërarchie aanbrengen tussen groepen mensen.¹⁴

12. <https://www.larecherche.fr/un-concept-sans-fondement-biologique>

13. Hélène Combis. (12 juli 2018) Le concept de race peut-il s'appliquer à l'espèce humaine? France culture. <https://www.franceculture.fr/sciences/le-concept-de-race-peut-il-sappliquer-lespece-humaine>

14. Bruno Chanet en Sophie Mouge. (25 mei 2018) Les races ont-elles un sens biologique? Musée National d'Histoire Naturelle. <http://edu.mnhn.fr/mod/page/view.php?id=287>

De wetenschappelijke consensus verwerpt dus vandaag de biologische argumenten die de notie van ras zouden kunnen rechtvaardigen.

Hoewel het concept ras geen enkele biologische realiteit dekt, kunnen we wel spreken van “zogenaamd ras” en van racisme in de sociologische betekenis van het woord. Wanneer we spreken van “zogenaamd ras”, verwijzen we naar de sociale constructie die vandaag nog altijd onze maatschappelijke betrekkingen structureert door zich te baseren op de niet-wetenschappelijke notie van “ras” en nog altijd invloed heeft op de maatschappelijke positie van geracialiseerde mensen.

Die laatste benoeming raakt stilaan ingeburgerd in het Frans, maar in het Nederlands (nog) niet. Franstalige activisten uit de anti-racisme beweging lijken de term ‘geracialiseerde mensen’ erg genegen omdat het taalkundig de lading juist zou dekken, maar bij Nederlandstaligen botst deze nieuwe term (nog) op weerstand.

Het zogenaamde ras als sociale constructie is dus nog altijd een relevant concept. Het “zogenaamde” ras maakt in België deel uit van de gronden van discriminatie die zijn erkend in de Belgische wetgeving, met name in artikels 3, 4 en 33 tot 43 van de wet van 10 mei 2007. Een ander belangrijk referentiepunt in deze is het Internationaal Verdrag van 7 maart 1966 inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (Wet van 9.7.75 - Belgisch Staatsblad, 11 december 1975).¹⁵

15. <https://www.unia.be/nl/wetgeving-aanbevelingen/wetgeving/internationaal-verdrag-inzake-de-uitbanning-van-alle-vormen-van-rassendiscriminatie> of https://ejustice.elfri.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1966030730&table_name=wet

Woorden in
ver
het
zog

Woo
verba
instit
van ra

Racialisering of racialisatie

Het proces van racialisering werd in 2006 in het Frans omschreven in het *Lexique du racisme: étude sur les définitions opérationnelles relatives au racisme et aux phénomènes connexes* van het Canadese “Centre de recherche sur l’immigration, l’ethnicité et la citoyenneté” (Montreal)¹⁶ als “het maatschappelijk proces waardoor een bevolkingsgroep in een categorie wordt gestopt omwille van zijn ras”.¹⁷ Racialisering is ook een “politiek, sociaal en mentaal proces van alterisering”.¹⁸ Zo adviseert dit *Lexique du racisme* om de term “geracialiseerde groep” te gebruiken in plaats van “raciale groep”, “ras” of “zichtbare minderheid”, als passende term om te spreken over groepen “met een specifieke burger- en nationale identiteit, maar die het mikpunt zijn van racisme”.¹⁹

‘Racialisatie’ duidt ook op het sluipende effect waarbij woorden geassocieerd worden met etnische groepen. Als je objectief naar de betekenis kijkt, is er niks aan de hand, maar door die associatie kun je zulke woorden inzetten om racistische boodschappen te verspreiden. (Bv. het woord ‘thug’, dat in sommige Engelstalige media vaak erg eenzijdig gebruikt wordt, of in onze eigen taal het woord ‘allochtoon’, dat bijna uitsluitend gebruikt wordt voor mensen met roots in Afrika of het Midden-Oosten en niet voor mensen met roots in bv. de VS, Argentinië of Japan).²⁰

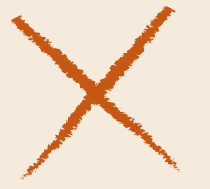
16. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van UNESCO en in samenwerking met het project van de Internationale Coalitie van Steden tegen Racisme.

17. Micheline Labelle. (2006) Un Lexique du racisme: étude sur les définitions opérationnelles relatives au racisme et aux phénomènes connexes. Unesco. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146588>

18. Alexandra Pierre. (1 maart 2017) Mots choisis pour réfléchir au racisme et à l’anti-racisme. Ligue des droits et liberté (Québec). <https://liguedesdroits.ca/mots-choisis-pour-reflechir-au-racisme-et-a-lanti-racisme/>

19. Micheline Labelle. (2006) Un Lexique du racisme: étude sur les définitions opérationnelles relatives au racisme et aux phénomènes connexes. Unesco. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146588>

20. Bron: <https://neerlandistiek.nl/2020/06/stiekem-racistische-taal/>

Racisme en systemisch racisme

Racisme is per definitie een ideologie die louter gebaseerd is op de overtuiging dat er grote verschillen en een hiërarchie bestaat tussen groepen mensen, de zogenaamde rassen. Racisme omvat vijandige gedragingen en houdingen die voortvloeien uit die ideologie²¹, tegenover een persoon of een categorie van personen.

De Belgische wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden²² erkent twee types discriminatie:

- **Direct:** de situatie die zich voordoet wanneer iemand in een vergelijkbare situatie ongunstiger dan een ander behandeld wordt, behandeld is of zou worden behandeld op basis van één van de beschermde criteria: nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming;
- **Indirect:** de situatie die zich voordoet wanneer een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze personen gekenmerkt door een bepaald beschermd criterium, in vergelijking met andere personen bijzonder kan benadelen.²³

Racisme is ook een systemisch fenomeen, dat wil zeggen dat het niet enkel kan worden teruggebracht tot uitsluitend individuele interacties. Racisme maakt immers ook deel uit van de instellingen en de socialisatie.²⁴

Systemisch racisme lijkt misschien moeilijker waar te nemen, omdat het verraderlijker is. De Canadese Commissie voor de mensen- en jongerenrechten omschrijft het als “de som van de onevenredige uitsluitingseffecten die voortkomen uit het samengevoegd effect van houdingen die doordrongen zijn van, vaak onbewuste, vooroordelen en stereotypes en van beleidsmaatregelen en handelwijzen die algemeen aanvaard zijn zonder rekening te houden met de kenmerken van de leden van de groepen op wie het verbod van discriminatie van toepassing is”.²⁵ We spreken van systemisch racisme als meerdere dimensies van racisme (historisch, structureel en individueel) naast elkaar bestaan en elkaar wederzijds versterken. Die vorm van racisme leidt ertoe dat de ongelijkheden die ‘geracialiseerde mensen’ ervaren worden bestendig, vooral met betrekking tot toegang tot huisvesting en openbare diensten.

21. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/racisme/65932>

22. Verdere lectuur: <http://mrx.be/wp/wp-content/uploads/2017/11/Manuel-dintroduction-a%CC%80-la-le%CC%81gis-lation-antiraciste.pdf>

23. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1981073035&table_name=wet

24. Alexandra Pierre. (1 maart 2017) Mots choisis pour réfléchir au racisme et à l'anti-racisme. Ligue des droits et liberté (Québec). <https://liguedesdroits.ca/mots-choisis-pour-reflechir-au-racisme-et-a-lanti-racisme/>

25. https://www.cdpedj.qc.ca/storage/app/media/publications/memoire_OCPM_racisme-systemique.pdf

W
v
h
z

Wo
ver
inst
van

Woorden in verband met het concept van zogenaamd

- Ras of zogenaamd ras.

Staatsracisme

Staatsracisme verwijst naar “een racisme dat verband houdt met het functioneren van een staat die verplicht is om gebruik te maken van ras, van het uitbannen en het zuiveren van ras, om zijn soevereine macht uit te oefenen”²⁶ (voorbeelden: het nazisme, Zuid-Afrika onder de apartheid, de Verenigde Staten tijdens de rassensegregatie onder de Jim Crow-wetten, ...). In de Franstalige context van hedendaags antiracisme is de uitdrukking overgenomen om de manier te beschrijven waarop moderne staten, onder het mom van formele gelijkheid, gestructureerd worden door een “institutioneel” racisme dat verder gaat dan intenties en ideologieën.²⁷

26. Michel Foucault. « Il faut défendre la société ». Cours au Collège de France, 1976. Uitgave onder leiding van François Ewald en Alessandro Fontana, door Mauro Bertani en Alessandro Fontana, Gallimard/Seuil/Hautes Études, 1997, p.171.

27. Camille Gourdeau, Aude Rabaud, Fabrice Dhume. Peut-on parler de racisme d'Etat? The Conversation. <https://theconversation.com/debat-peut-on-parler-de-racisme-detat-138189>

Woorden in verband met institutionalisering van racisme

- Cultureel racisme

Woord
verband
het con
zogen

Woorden
verband
instituti
van racism

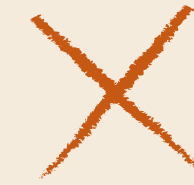
Cultureel racisme

Vandaag worden mensen niet langer enkel geïsoleerd op basis van hun huidskleur, maar ook op grond van hun cultuur en de vermeende onverenigbaarheid daarvan met de nationale cultuur. Zo vermeldt Unia in zijn verslag van 2013 dat het taboe op wetenschappelijk racisme geen einde heeft gemaakt aan het racisme, maar veeleer de woorden heeft veranderd die worden gebruikt om meer de nadruk te leggen op “culturele identiteiten” die onverenigbaar zijn, omdat ze te sterk verschillen.²⁸ Het verslag van Unia gaat verder en stelt: “Dit ‘nieuwe’ racisme kan racistisch gedrag vandaag voorstellen als een ‘redelijke’, ‘logische’ of zelfs ‘natuurlijke’ houding: om conflicten te vermijden tussen groepen in een samenleving die steeds diverser wordt, is het van belang om de ‘tolerantiedrempels’ van de andere te respecteren en een ‘culturele afstand’ te bewaren. In de meest extreme vorm van ‘cultureel racisme’, is samenleven zelfs totaal onmogelijk, omdat de culturele verschillen tussen de verschillende groepen in de samenleving gewoonweg onoverkomelijk zouden zijn.”²⁹

Dat discours zou het dus mogelijk maken om de discriminatie en slechte behandeling van ‘geracialiseerde groepen’ te rechtvaardigen door zich te beroepen op normen en waarden die typisch zouden zijn voor die groepen. Zo bijvoorbeeld de uitsluitingsmechanismen door crimineel gedrag te vereenzelvigen met bepaalde bevolkingsgroepen, of de polariserende en foutieve link tussen geloofsovertuiging en terrorisme, die leiden tot etnisch profileren.

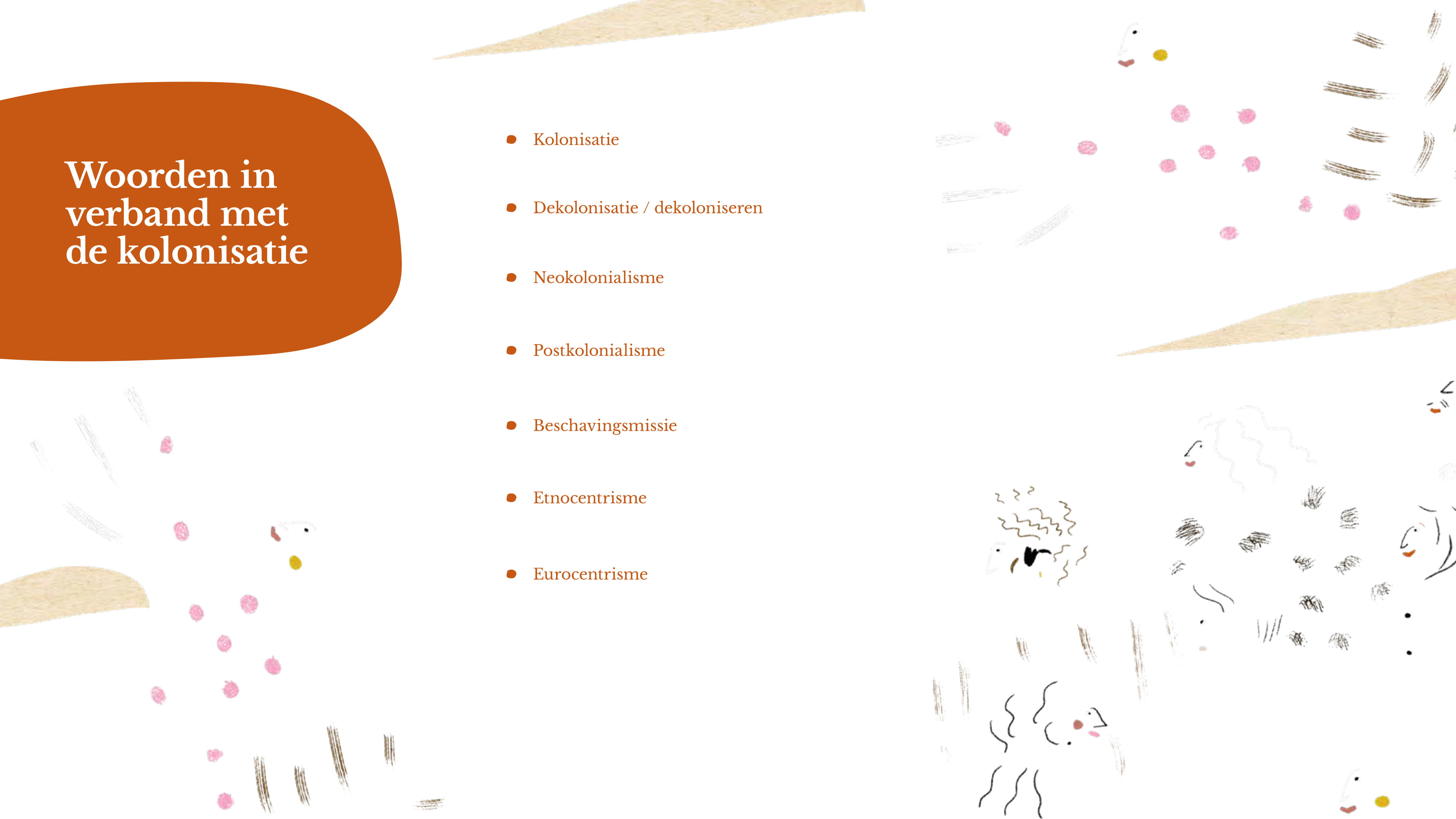
28. Unia. (2013) Jaarrapport 2013: Tijd voor een interfederaal actieplan tegen racisme.
https://www.unia.be/files/Documenten/Jaarrapport/cgkr_00668_01_jvs_discdiv_nl.pdf

29. Idem

Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie
- Dekolonisatie / dekoloniseren
- Neokolonialisme
- Postkolonialisme
- Beschavingsmissie
- Ethnocentrisme
- Eurocentrisme

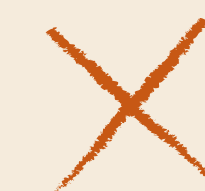
Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie

Kolonisatie

De kolonisatie is het proces waarbij een gebied door de onderdanen van een ander gebied onder voogdij wordt geplaatst. Het koloniserende land oefent een politieke, militaire en economische overheersing uit over zijn kolonie, ten nadele van de plaatselijke bevolking.

De kolonisatie werd gerechtvaardigd doordat Europese antropologen/ethnologen een pseudowetenschappelijk beeld van de gekoloniseerde volken ontwikkelden. De evolutieleer en het wetenschappelijk racisme maakten het mogelijk om het geweld tijdens de tweede golf van de kolonisatie in het midden van de 19de eeuw te rechtvaardigen, omdat de gekoloniseerde volken moesten worden “beschaafd”.

W
ve
de

Dekoloniseren / dekolonisatie

Dekolonisatie verwijst niet alleen naar het proces waardoor een gekoloniseerd land of een gekoloniseerde regio (weer) onafhankelijk wordt. We spreken ook van een dekolonisatie - of actiever: het dekoloniseren - van mentaliteit, van de geesten, van het discours, van de kennis, de openbare ruimte, enz. De denksystemen die de kolonisatie rechtvaardigden, bestaan immers nog altijd binnen de huidige samenleving (zowel bij de bevolking van de voormalige koloniserende landen als bij de bevolking van de voormalige gekoloniseerde landen), ook al leven we vandaag in principe in een postkoloniale tijd in de eerste betekenis van het woord.

In die bredere zin van het woord betekent dekolonisatie, of dekoloniseren, het doorbreken van structuren, dynamieken en vooroordelen in de maatschappij en in onze hoofden die nadelig zijn voor onderdrukte, gemarginaliseerde of kwetsbare groepen. Oorspronkelijk ging het daarbij vooral om mensen met een donkere huidskleur, maar het kan ook gaan over andere minderheidsgroepen, zoals vrouwen, holebi's en trans personen, mensen met een beperking etc.

Lees ook de [inspiratiegids Dekoloniseren](#), en verdere inspiratie op dit thema in deze [lees-luister-kijkljst](#).

Verdere bondige definities van dekoloniseren en aanverwante thema's:

- [Wat is dekolonisatie? Nozizwe Dube legt uit :](#)
- [Wat betekent dekolonisatie? Raf Njotea legt uit :](#)
- [Wat houdt dekolonisatie van taal in? Raf Njotea legt uit :](#)
- [Wat betekent dekolonisatie van de geest? Raf Njotea legt uit :](#)
- [Wat betekent dekolonisatie van het curriculum? Raf Njotea legt uit](#)

- Kolonisatie

Neokolonialisme

We spreken van neokolonialisme om te verwijzen naar de nieuwe vormen die de koloniale verhoudingen vandaag aannemen, meestal op politiek, economisch en ook socio-cultureel vlak. De voormalige koloniale mogendheden - maar ook nieuwe (jongere) economische machten - proberen via vaak onzichtbare (of slinkse) wegen de economische en culturele overheersing over hun voormalige kolonies te behouden (bv. het handels- en financieel beleid van de Wereldbank en het IMF, de exploitatie van natuurlijke en menselijke rijkdommen, culturele hegemonie, ...). Veel van de huidige multilaterale structuren/instituties zijn sterk gevormd door scheve koloniale machtsevenwichten en worden (zowel passief als actief en dus) automatisch in stand gehouden. Het systeem wordt gedreven worden door dezelfde (kapitalistische) doelstellingen die aanleiding gaven tot het kolonialisme.³⁰

30. Zie ook: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Neokolonialisme>

Woorden in
verband met
de kolonisatie

Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie

Postkolonialisme

Postkoloniaal verwijst naar “na de kolonie”, “wat volgt op de koloniale periode”, als breuk met die periode, na de onafhankelijkheid; maar de term verwijst ook naar de postkoloniale werkelijkheid in de betekenis dat de huidige samenleving nog altijd doordrongen is van het kolonialisme.

- Eurocentrisme

Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie

Beschavingsmissie

“Het concept van ‘beschavingsmissie’ verwijst naar de ethische uitgangspunten van de kolonisatie. Het stelt de superioriteit van de [Europese] beschaving over alle andere beschavingen voorop en wijst de [Europeanen] de taak, of veeleer de ‘missie’, toe om die ondergeschikte beschavingen op te tillen tot het niveau van de [Europese] beschaving. (...) Dat discours wordt gevoed door raciale vooroordelen en tegenstellingen als ‘zwart’ en ‘wit’, ‘wild’ of ‘barbaars’ en ‘beschaafd’ duiken op als middelen die de kolonisator gebruikt om de overheersing van de gekoloniseerden te rechtvaardigen”.³¹

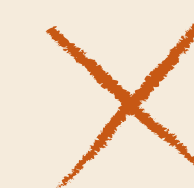
31. Røge, Pernille, L'économie politique en France et les origines intellectuelles de « La Mission Civilisatrice » en Afrique, Dix-huitième siècle, vol. 44, nr. 1, 2012, pp. 117-130.

Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie

Ethnocentrisme

Etymologisch gezien roept ethnocentrisme het idee op van gericht zijn op en vasthouden aan de eigen waarden en/of culturele en normatieve referenties. Ethnocentrisme suggereert ook een onvermogen of moeite om afstand te nemen van de eigen voorstellingen. Door dat gebrek aan afstand gaat men ook de eigen beelden projecteren op anderen; met andere woorden: de ethnocentrische blik bekijkt en beoordeelt de voorkeuren, gewoonten en voorstellingen van anderen door de “bril” van de eigen cultuur.

Woorden in verband met de kolonisatie

- Kolonisatie
- Dekolonisatie / dekoloniseren

Eurocentrisme

Eurocentrisme is een vorm van ethnocentrisme, en betekent dat iemand situaties uitsluitend vanuit een 'westers' (Europees) oogpunt bekijkt, of zijn of haar samenlevingsmodel zelfs als beter dan de andere beschouwt.

- Eurocentrisme

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Microagressie
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- (Gekozen) Niet-gemengdheid (of: veilige ruimte of 'safe space')
- Quota
- Stigmatisering
- Stereotype
- Vooroordeel
- Intersectionaliteit / kruispuntdenken
- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woo
verb
discr

Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)

In het Internationaal Verdrag inzake het uitbannen van alle vormen van rassendiscriminatie van de Verenigde Naties dat in 1965 werd goedgekeurd, wordt discriminatie omschreven als “elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming, die ten doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid, van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel gebied of op andere terreinen van het openbare leven, teniet te doen of aan te tasten dan wel de tenietdoening of aantasting daarvan tot gevolg heeft.”³²

In België vertaalt zich dat in drie federale wetten die de antidiscriminatiewetgeving vormen: de “Genderwet”, de “Antiracismewet” en de “Antidiscriminatiewet”. Die wetgeving veroordeelt zowel discriminatie als pesterijen, haatboodschappen of haatmisdrijven tegen een persoon of een groep van personen.³³ Ze onderscheidt trouwens 19 discriminatiegronden, waarvan 5 raciale criteria op grond waarvan discriminatie verboden en strafbaar is: zogenaamd ras, nationaliteit, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming.³⁴ Bij de redenen voor discriminatie die verboden zijn door de algemene wet met betrekking tot “andere discriminatiegronden”, vinden we twee andere criteria die deel uitmaken van antiracisme in de brede zin van het woord: geloof of levensbeschouwing en taal.³⁵

32. VN. (1965) Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. https://www.unia.be/files/Documenten/Wetgeving/Verdrag_7_maart_1966_inzake_uitbanning_rassendiscriminatie.pdf

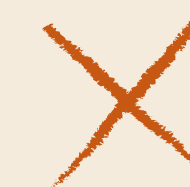
33. Unia. Racisme. <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden/racisme>

34. Unia. De 19 discriminatiegronden. <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden/de-19-discriminatiegronden>

35. Idem.

Woo
verba
discr

• Discriminatie (op basis van ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming)

Positieve actie, soms ook ‘positieve discriminatie’ genoemd

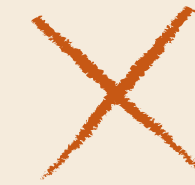
In België gebruikt de wetgeving veeleer de term “positieve actie” in plaats van “positieve discriminatie”. Positieve actie wordt al benoemd in de wet tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden van 1981, en is daar omschreven als een geheel van “specifieke maatregelen om de nadelen verband houdende met een van de beschermde criteria [nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming], te voorkomen of te compenseren, met het oog op het waarborgen van een volledige gelijkheid in de praktijk”. Positieve actie staat verder ingeschreven in de wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie van 2007, de zogenaamde antidiscriminatiewet.³⁶

36. <https://www.unia.be/nl/artikels/positieve-actie-mogelijk-op-arbeidsmarkt-unia-reageert> en <https://www.unia.be/nl/artikels/waarom-bedrijven-niet-positief-mogen-discrimineren>

- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woord
verba
discr

• Discriminatie (op basis van ras, religie, etc.)

(Gekozen) Niet-gemengdheid (of: veilige ruimte of 'safe space')

Het organiseren van bijeenkomsten die voorbehouden zijn of voorrang geven aan personen uit gediscrimineerde groepen. Ofwel worden personen die behoren tot groepen die als mogelijk discriminerend of onderdrukkend worden beschouwd uitgesloten van deelname. Ofwel wordt het woord voorbehouden aan personen uit gediscrimineerde groepen. Leden van dominante groepen die het woord dreigen te monopoliseren of die geen geloof hechten aan de mensen die aan het woord zijn, worden dan uitgesloten.

Het belang van een veilige ruimte ('safe space'), is gericht op het creëren van veiligheid, zodat mensen in dialoog kunnen gaan zonder zich bedreigd te voelen. Vooral in overwegend witte organisaties moet men extra waakzaam zijn voor de veiligheid van mensen met een migratieachtergrond, zodat iedereen tijdens debat in alle openheid en veiligheid kritisch kan zijn. Het faciliteren van een safe space valt dan te overwegen, waarin medewerkers met een migratieachtergrond onderling kunnen uitwisselen en van waaruit ze eventueel gezamenlijk signalen aan de organisatie kunnen geven.

- **Negrofobie of antizwart racisme**
- **Islamofobie**

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (en bestrijding)

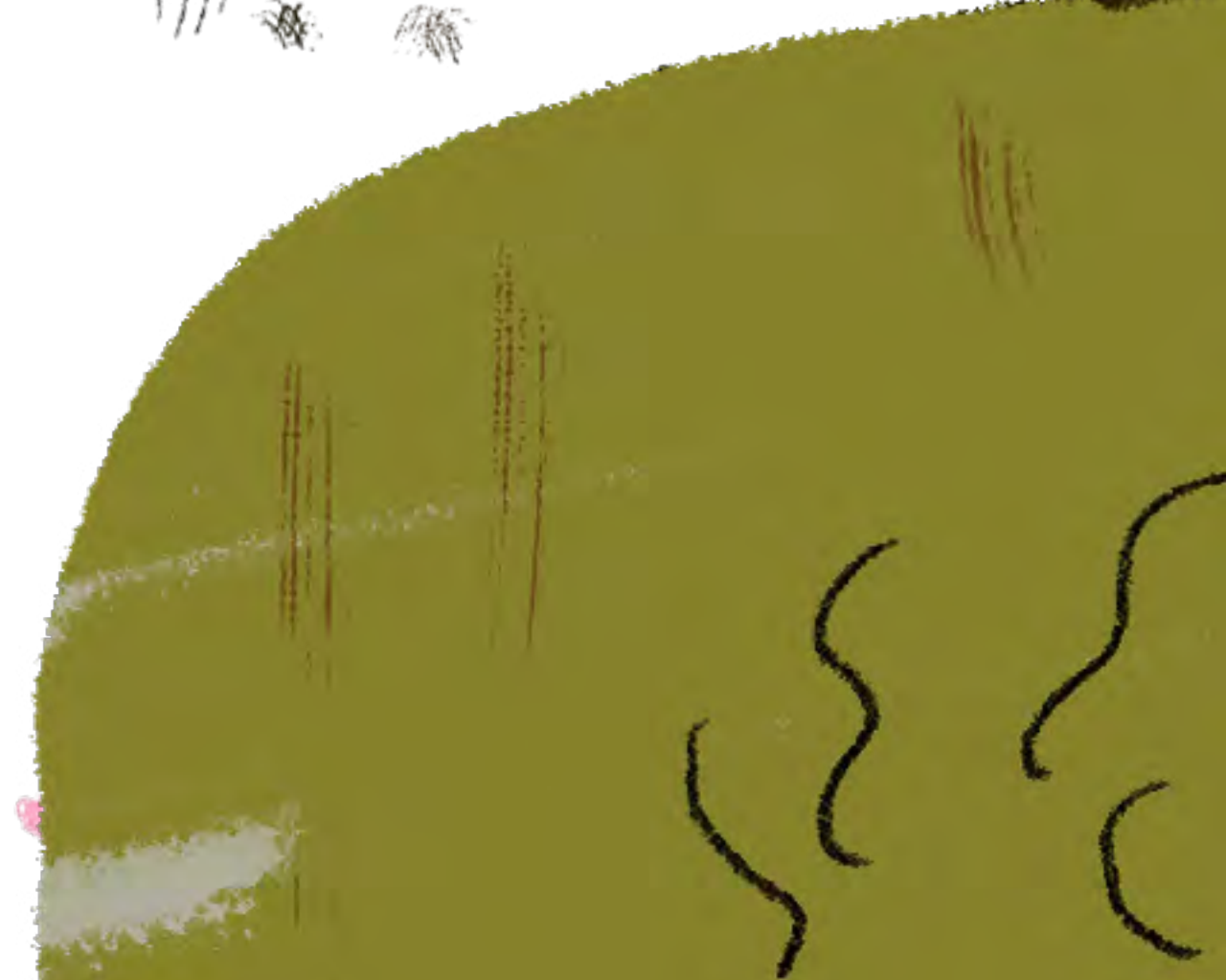
Quota

Quota zijn één van de mogelijke vormen van positieve actie.³⁷ Hier gaat het om een cijfermatige doelstelling die het mogelijk maakt om de aanwezigheid en de deelname van ondervertegenwoordigde groepen in een bepaalde ruimte te normaliseren.

37. Unia. (7 mei 2018)

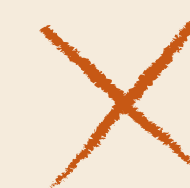
https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Standpuntnota_positieve_acties.pdf

- Intersectionaliteit / kruispuntdenken
- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (en het verschil)

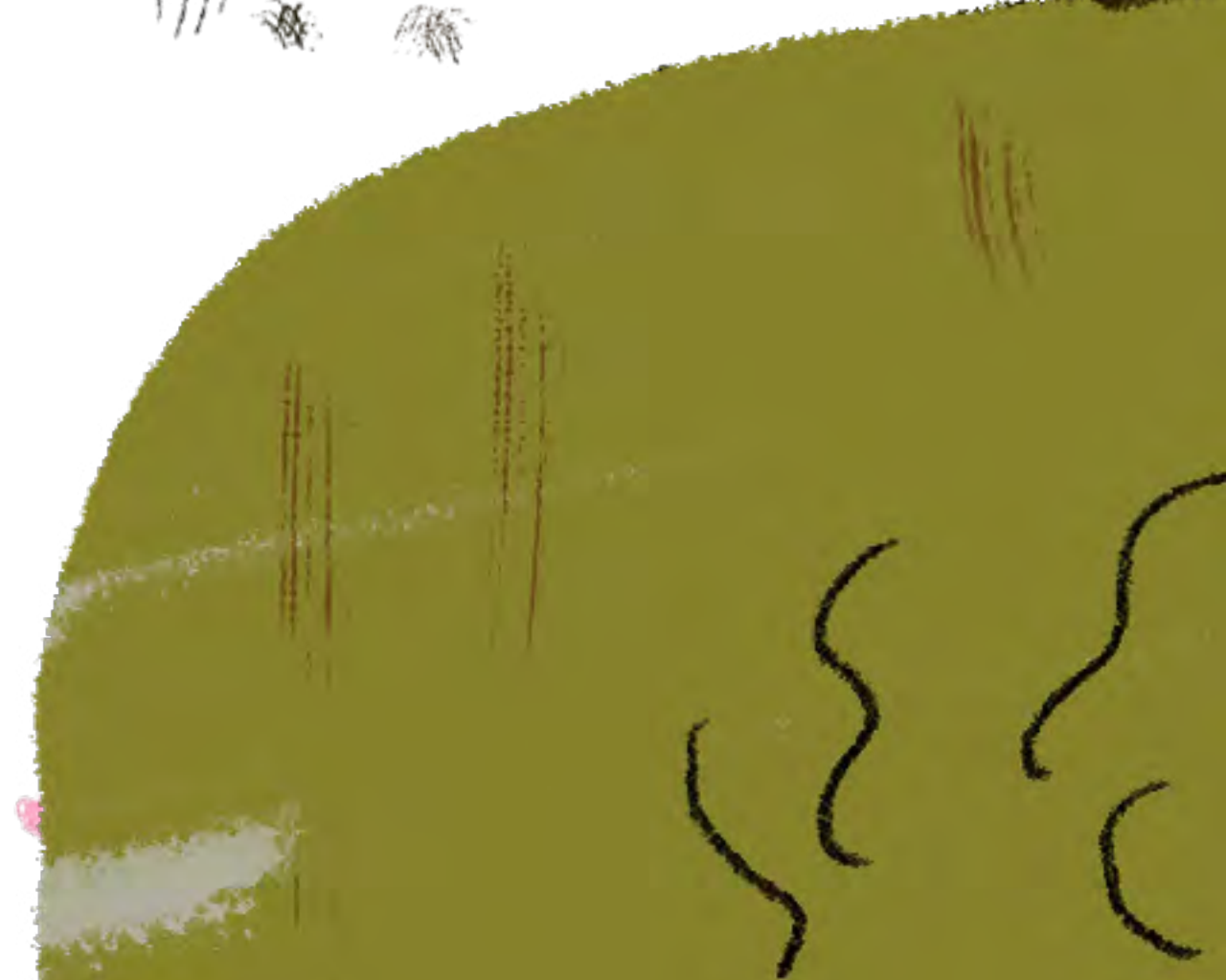

Stigmatisering

Stigmatisering is het iemand opplakken van een negatief label omwille van bepaalde kenmerken of handelingen die worden beschouwd als in strijd zijnde met de normen van de samenleving. Soms gaat dat gepaard met het sociaal uitsluiten van de persoon in kwestie uit de samenleving³⁸.

38. Nicole Bichsel, Philippe Conus. La stigmatisation: un problème fréquent aux conséquences multiples. Revue Médicale Suisse.
<https://www.revmed.ch/RMS/2017/RMS-N-551/La-stigmatisation-un-probleme-frequent-aux-consequences-multiples>

- Intersectionaliteit / kruispuntdenken
- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)

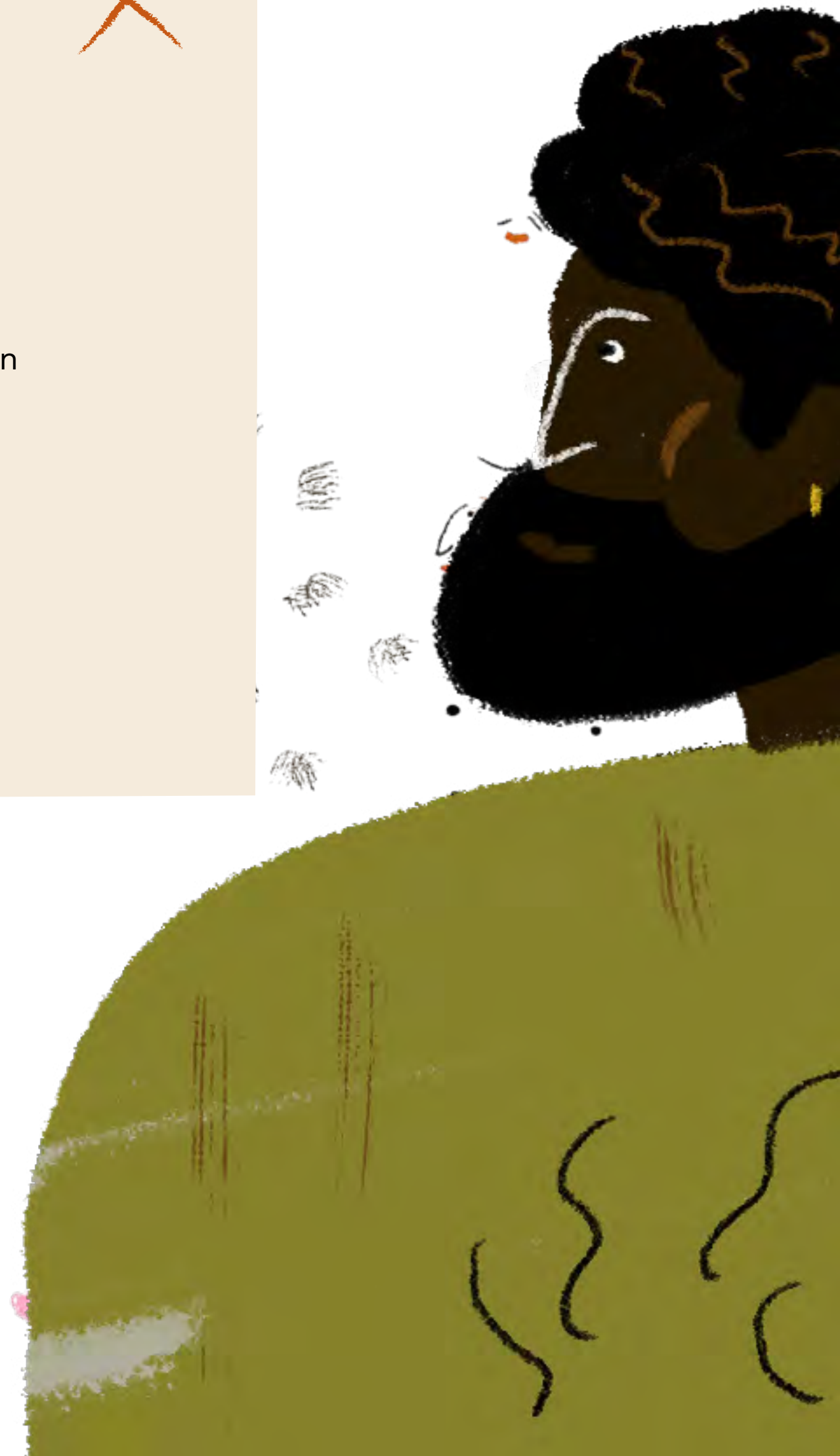
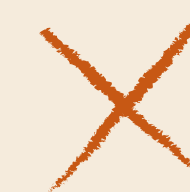
- Antisemitisme

Stereotype

“Een stereotype is een vooropgezet beeld van een individu of een groep mensen dat niet per se waar is. Het kan een vereenvoudigde voorstelling zijn en berust op een gedeelde overtuiging van lichamelijke, morele en/of gedragsmatige eigenschappen, die geacht worden dat individu of die groep te kenmerken. Het stereotype vervult een belangrijke cognitieve functie: tegenover de overvloed van informatie die iemand ontvangt, vereenvoudigt ze de omringende werkelijkheid, deelt die op in categorieën en klasseert ze.”³⁹

39. Réseau Canopé. Eduquer contre le racisme et l'antisémitisme, Fiche Notion: Stéréotypes et préjugés.
https://www.reseau-canope.fr/fileadmin/user_upload/Projets/eduquer_contre_racisme/notion_stereotypes_prejuges.pdf

- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

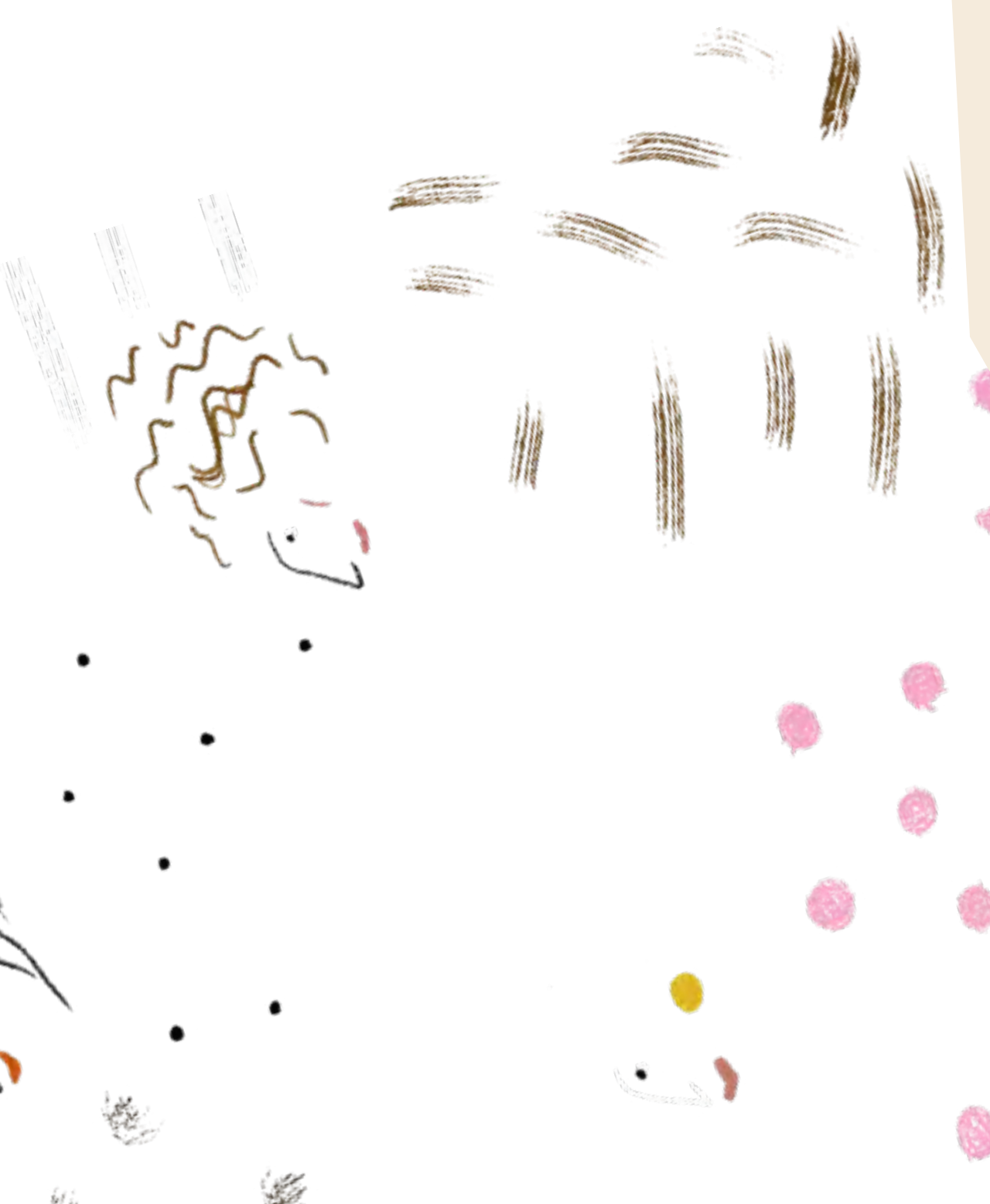
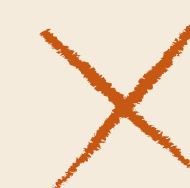
- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie

Vooroordeel

“Een vooroordeel is een vooropgezette mening over een onderwerp, een voorwerp, een individu of een groep mensen. Het vooroordeel wordt gevormd voorafgaand aan de werkelijke kennis of de ervaring: het wordt dus gevormd op basis van onvolledige of onjuiste informatie en, vaak, op basis van stereotypes.”⁴⁰

40. Réseau Canopé. Eduquer contre le racisme et l'antisémitisme, Fiche Notion: Stéréotypes et préjugés.
https://www.reseau-canope.fr/fileadmin/user_upload/Projets/eduquer_contre_racisme/notion_stereotypes_prejuges.pdf

- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie'

Intersectionaliteit / kruispuntdenken

Dit begrip verwijst naar analyses die rekening houden met het feit dat verschillende sociale categorieën verschillende vormen van onderdrukking met zich mee brengen, die allemaal een impact hebben op (de discriminatie van) de betrokken personen: geografische afkomst, etnische afkomst, godsdienst, seksuele geaardheid, sociale klasse, leeftijd, opleidingsniveau, gezondheidstoestand, sekse, gender etc. ⁴¹ Intersectionaliteit maakt het mogelijk om minderheden binnen minderheden zichtbaar te maken en te vermijden dat een strijd versnipperd wordt (bv. mainstream (=white) feminism) door de manier te analyseren waarop de verschillende systemen van onderdrukking op elkaar inspelen en elkaar onderling versterken.

Dit concept werd oorspronkelijk bedacht in 1989 door Kimberlé Crenshaw om de bijzondere situatie te beschrijven van zwarte vrouwen die zich op het snijvlak bevinden van verschillende vormen van seksistische en racistische discriminatie.

⁴¹. Inspiratiegids gender, Begrippen, p. 111 - <https://www.ngo-federatie.be/system/files/2019-06/gender%20gids%20ngo-sector%202019-gecomprimeerd.pdf>

- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

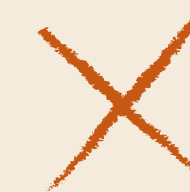
- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie

Xenofobie

“Systematische vijandigheid tegenover buitenlanders of personen die als vreemdelingen worden gezien.”⁴²

42. Commission nationale consultative des droits de l'Homme. (2018) RAPPORT SUR LA LUTTE CONTRE LE RACISME, L'ANTISÉMITISME ET LA XÉNOPHOBIE.
https://www.cncdh.fr/sites/default/files/essentiels_rapport_racisme_2018_vdef_1.pdf

- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie
- (Gekozen) N...

Romafobie

Volgens Unia vormen de Roma vandaag de grootste etnische minderheid in Europa en zijn zij het mikpunt van systematische discriminatie op de schoolbanken, op de werkvloer en in de straten⁴³. "Romafobie kunnen we omschrijven als de haat of de angst voor mensen die worden gezien als Roma, zigeuners of 'reizigers', zij leidt tot de negatieve toekenning van de identiteit van een groep. Romafobie is dus een vorm van racisme, want ze gaat uit van dezelfde principes. Ze leidt tot marginalisering, vervolging en geweld."⁴⁴

43. Unia. (7 april 2016) Internationale Romadag: 4 Roma aan het woord. <https://www.unia.be/nl/artikels/internationale-roma-dag-aan-het-woord-vier-roma>

44. Aidan McGarry. (28 maart 2019) Pourquoi les Roms subissent exclusion et discrimination? Slate. <http://www.slate.fr/story/175116/roms-romophobie-communaute-persecution-discrimination-europe>

- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

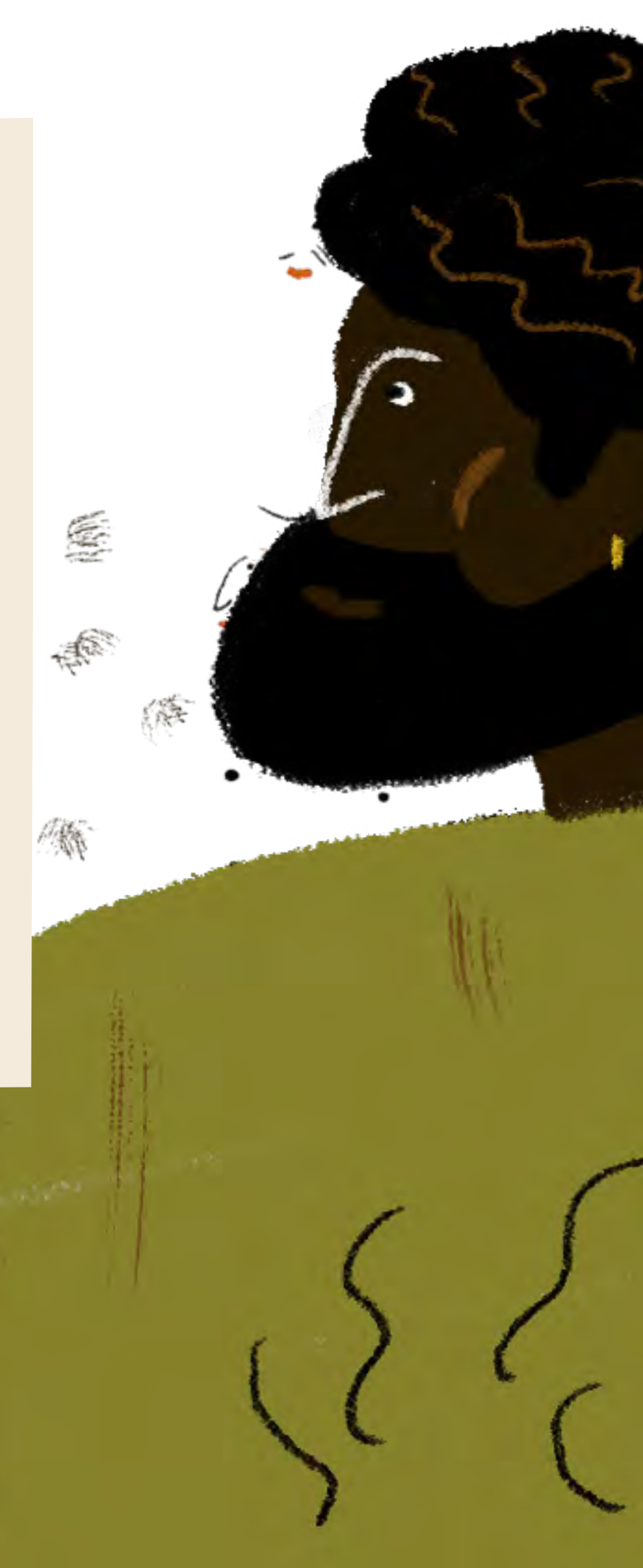
- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie
- (Gekozen) Niet-... ..

Negrofobie of antizwart racisme

“Antizwart racisme gaat over de houding, het gedrag en vijandig discours tegenover ‘zwarte mensen’, een benaming die moet worden gezien in al haar subjectiviteit en heterogeniteit.”⁴⁵

45. Réseau Canopé. Eduquer contre le racisme et l'antisémitisme, Fiche Notion: Stéréotypes et préjugés. https://www.reseau-canope.fr/fileadmin/user_upload/Projets/educer_contre_racisme/notion_stereotypes_prejuges.pdf

- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie
- (Gekozen) Niet-gekozen

Islamofobie

Een afkeer van alles wat met islam te maken heeft, inclusief de mensen die tot de islam behoren. Islamofobie kan in extreme vorm ook leiden tot strafbare gewelddaden die gericht zijn tegen ten minste één persoon, eigendom of instelling op grond van het werkelijk of verondersteld behoren tot de islam.⁴⁶

De islamofobie is het resultaat van een proces van racialisatie en een van de uitingen van cultureel racisme.⁴⁷

46. CCIB. (8 december 2019) Définition du phénomène de l'islamophobie. <https://ccib-ctib.be/index.php/2019/12/08/definition-islamophobie/>

47. Bewijs: Ongeveer 3 op 5 ondervraagden (of 59%) meent dat het dragen van een hoofdoek niet te verenigen valt met de Franse samenleving. Dat percentage stijgt tot 85% als het gaat om de boerka. (Bron: https://www.cncdh.fr/sites/default/files/essentiels_rapport_racisme_2018_vdef_1.pdf)

- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

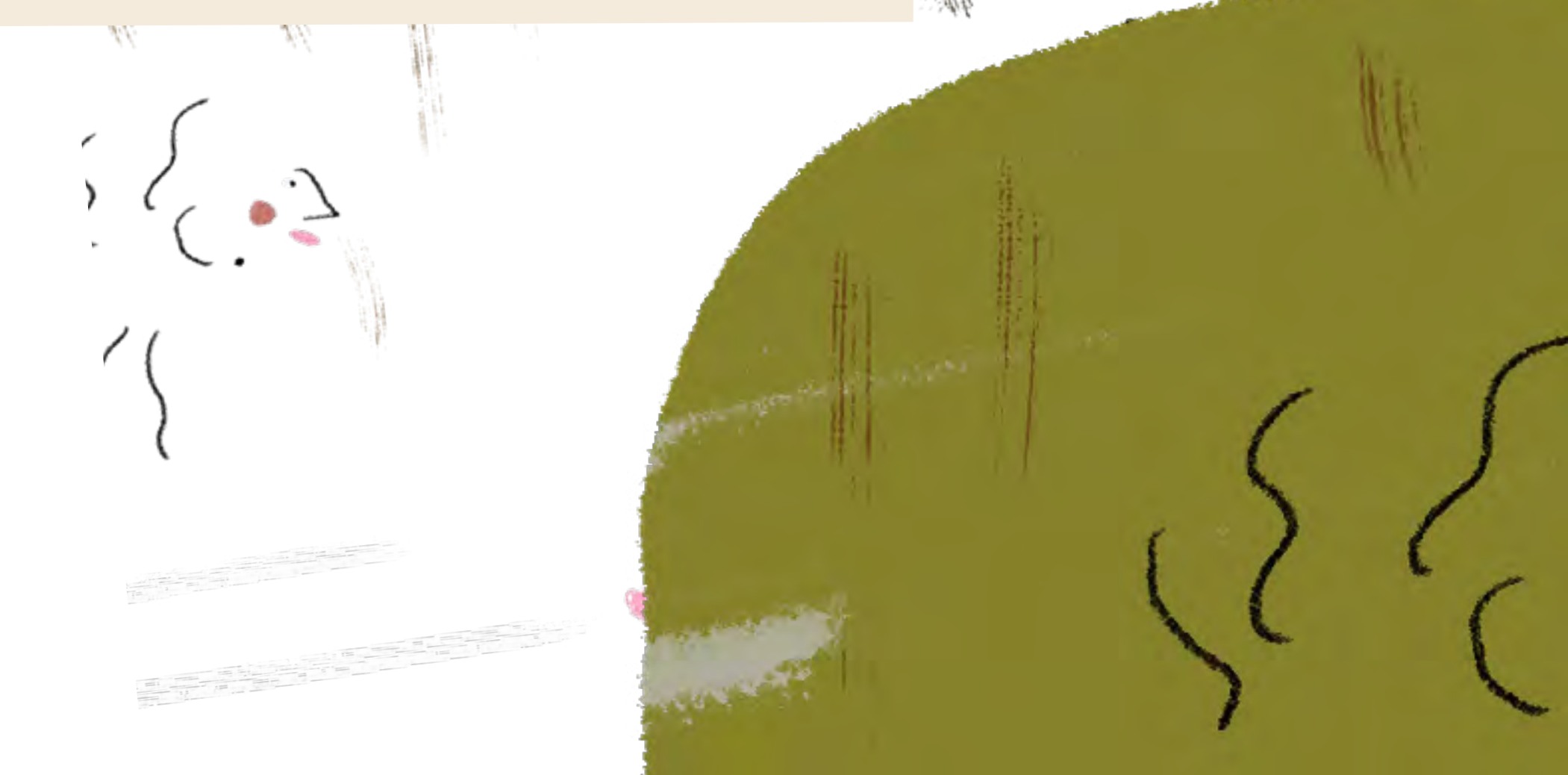
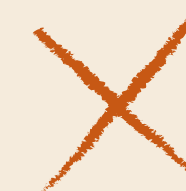
- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie
- (Gekozen) Ni

Antisemitisme

Racistische of systematisch vijandige houding tegenover Joden, mensen die als Joden worden gezien of hun religie.⁴⁸

48. Commission nationale consultative des droits de l'Homme. Op Cit.

- Xenofobie
- Romafobie
- Negrofobie of antizwart racisme
- Islamofobie

Woorden in verband met discriminatie

- Discriminatie (op basis van zogenaamd ras of daarmee samenhangend)
- Antisemitisme
- Positieve actie, soms ook 'positieve discriminatie' genoemd
- Microagressie
- (Gekozen) Niet-... ..

Microagressie

Dagelijkse mededelingen (waaronder ook courant taalgebruik of sociale babbels) die denigrerende boodschappen sturen aan bepaalde personen omdat ze tot een groep behoren.⁴⁹ Microagressie maakt deel uit van het algemeen spectrum van agressie en kan impliciet gebeuren of zelfs onzichtbaar zijn voor anderen. De kracht van microagressie ligt in het feit dat ze onzichtbaar is en dat het soms dus moeilijk is om ons eigen handelen als discriminerend te zien.⁵⁰

49. Philomag. Dossier: où commence le racisme?
<https://www.philomag.com/les-idees/dossiers/ou-commence-le-racisme-42765>

50. Tori DeAngelis. (februari 2009) Unmasking "racial micro aggression". American Psychology Association
<https://www.apa.org/monitor/2009/02/microaggression>

- Islamofobie

Woorden in verband met witheid

- Wit privilege
- Witheid
- Witte kwetsbaarheid
- Color-blindness - kleurenblindheid
- Antiwit racisme
- Witte suprematie
- De mythe van de witte redder/redster

- Wit privilege

Wit privilege

Een term die gepopulariseerd werd door de onderzoekster Peggy McIntosh.⁵¹ De uitdrukking “wit privilege” verwijst naar het geheel van onzichtbare maar terugkerende voordelen die witte mensen enkel maar genieten omdat ze wit zijn.⁵² Een andere manier om “wit privilege” te definiëren, is het gespaard zijn van nadelen waar geracialiseerde mensen wel mee te maken krijgen. Witte mensen hoeven geen discriminatie te ondergaan als witten, maar ze hebben ook a priori onzichtbare voordelen in vergelijking met geracialiseerde mensen, zoals in realiteit blijkt op de arbeidsmarkt of bij het vinden van een woning. Deze uitdrukking wijst er trouwens op dat racisme nog altijd verwijst naar een relatie tussen groepen in de samenleving: het voordeel van de enen hangt af van het nadeel van de anderen.⁵³

51. McIntosh, P. (2003). White privilege: Unpacking the invisible knapsack. In S. Plous (Ed.), Understanding prejudice and discrimination (p. 191–196). McGraw-Hill

52. Alice Krieg-Planque (2020). « Privilège blanc » : quels mots pour quelles lutte ?
<https://theconversation.com/privilege-blanc-quels-mots-pour-quelles-luttes-141628>

53. Claire Cosquer. (2020) « L'expression de « privilège blanc » n'est pas dénuée de pertinence pour penser le contexte français »
https://www.lemonde.fr/idees/article/2020/06/16/l-expression-de-privilege-blanc-n-est-pas-denuue-de-pertinence-pour-penser-le-contexte-francais_6042984_3232.html

Woorden in verband met witheid

- Wit privilege

Witheid

De term verwijst naar het behoren tot het zogenaamde “witte” ras. Het concept van witheid benadrukt dat een “witte” persoon een sociale constructie is, net zoals dat geldt voor een “zwarte” mens of een “Arabisch” persoon.⁵⁴ Een witte mens zijn betekent bijgevolg ook het ondergaan van een vorm van racialisering, die in dit specifieke geval voorrechten verleent.⁵⁵

54. Alexandra Pierre. (1 maart 2017) Mots choisis pour réfléchir au racisme et à l'anti-racisme. Ligue des droits et liberté (Québec). <https://liguedesdroits.ca/mots-choisis-pour-reflechir-au-racisme-et-a-lanti-racisme/>

55. Chloé Leprince. (2019) Blanchité et race : pourquoi ce déni tenace ? <https://www.franceculture.fr/societe/blanchite-et-race-pourquoi-ce-deni-tenace>

- De mythe van de witte redder/redster

Woorden in verband met witheid

- Wit privilege

Witte kwetsbaarheid

In veel antiracistische bewegingen wordt verwezen naar het concept van witte kwetsbaarheid, dat werd ontwikkeld door de socioloog Robin J. DiAngelo, om te verwijzen naar een emotionele, meestal onbewuste, toestand waarin witte mensen verkeren wanneer een geracialiseerd persoon hun gedrag als racistisch beoordeelt en bekritiseert. Die emotionele toestand vertaalt zich in gevoelens als angst, woede en schuldgevoel en/of kan ertoe leiden dat de witte persoon de gevoelens van de geracialiseerde mensen minimaliseert of het gesprek stopzet. De witte kwetsbaarheid laat zien dat witte mensen zelden worden geconfronteerd met racisme, en dus een gevoel van ongemak ervaren wanneer het thema wordt aangesneden.⁵⁶

56. DiAngelo, Robin (2011). "White Fragility". International Journal of Critical Pedagogy, Vol 3 (3) (2011) pp 54-70

- De mythe van de witte reuker/reuker

Woorden in verband met witheid

- Wit privilege

Color-blindness - kleurenblindheid

“Ik zie de huidskleur niet”, “Dat is niet echt belangrijk voor mij...”, zijn uitdrukkingen die suggereren dat er geen verschil in behandeling op basis van huidskleur bestaat. Het concept van “color-blindness” verwijst naar het ontkennen van de culturele waarden, normen en levenservaringen van geracialiseerde mensen.

- Witte suprematie
- De mythe van de witte redder/redster

Woorden verband witheid

Antiwit racisme

Antiwit racisme zou specifiek witte mensen treffen. Het is belangrijk hier het onderscheid te maken tussen racisme op individueel niveau en op systemisch niveau. Op individueel niveau, dus tussen mensen, bestaat antiwitte discriminatie. Mensen met een donkere huidskleur kunnen mensen met een lichte huidskleur discrimineren omwille van hun ras. Maar zoals eerder omschreven is racisme een systemisch fenomeen. De dominante systeemstructuur is nog altijd wit. Zwarte mensen hebben dus doorgaans de macht niet (in België of zelfs in Congo) om bijvoorbeeld systematisch ervoor te zorgen dat witte mensen niet aan een job geraken. De moeilijkheden die (zelfs hoogopgeleide) zwarten ondervinden op de woning- en arbeidsmarkt in België zijn buitenproportioneel in vergelijking met andere bevolkingsgroepen, een gevolg van structureel racisme onderhuids aanwezig in de maatschappij. Op systemisch niveau kan je dus niet spreken van antiwit racisme.

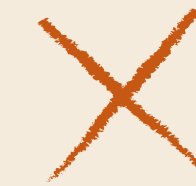
57. Lola d'Estienne d'Orves. (10 september 2019) Ce que la polémique autour de Lilian Thuram nous apprend sur notre vision du racisme. Newsmonkey. <https://fr.newsmonkey.be/ce-que-la-polemique-autour-de-lilian-thuram-nous-apprend-sur-notre-vision-du-racisme/>

58. Alexandra Pierre. Op Cit.

Zo antwoordde de Franstalige co-directeur van Unia, Patrick Charlier, het volgende op een vraag hierover: “het gebruik van de term ‘antiwit racisme’ is misleidend, omdat hij suggereert dat het om een vorm van racisme gaat die gelijkwaardig is aan het racisme tegenover mensen van buitenlandse afkomst, wat sociologisch en structureel helemaal niet het geval is. De term heeft de neiging om de problemen van het racisme waarmee mensen van minderheden worden geconfronteerd, te relativiseren.”⁵⁷

“De stelling van een ‘antiwit racisme’ beantwoordde meer aan een angst voor of een perceptie van sociaal en politiek overwicht van minderheden, die een angst verbergt om een bevoorrechte status te verliezen.”⁵⁸

Woorden in verband witheid

Witte suprematie

De ideologie die ervan uitgaat dat de culturele waarden en de normen van de volken van westerse afkomst superieur zijn aan die van andere bevolkingsgroepen. De witte suprematie komt naar voren in de geschiedenis (kolonisatie, imperialisme, ...) en in de instellingen (het gerecht, het onderwijs, ...) die door die naties zijn opgebouwd. Ze komt ook tot uiting in gewoonten, maatschappelijke structuren, overtuigingen en stereotypes. “We moeten een onderscheid maken tussen het concept van ‘witte suprematie’ en de beweging van de witte supremacisten. Het idee van witte overheersing is die laatste uiteraard niet vreemd. Maar in hun specifieke geval belichamen zij dat idee op een brutale, bewuste en doordrongen manier, individueel of via extreemrechtse politieke organisaties.”⁵⁹

59. Alexandra Pierre. Op Cit.

Woorden in
verband
witheid

De mythe van de witte redder/redster

Het “complex van de witte redder of witte redster” verwijst naar een ideologie die stelt dat een witte persoon (of de witte cultuur) de niet-witte mensen uit hun situatie kan redden. Het concept heeft zich ontwikkeld in het kielzog van het “voluntourism” (vrijwilligerstoerisme of humanitair toerisme) en is aanzienlijk versterkt sinds de opkomst van de sociale media. De “witte redder of redster” verwijst naar een bevoorrechte en goedbedoelende persoon, die naar een minder ontwikkelde regio op aarde trekt om er goede werken te verrichten bij achtergestelde gemeenschappen. Nochtans kan die persoon hen in veel gevallen niet helpen met echt nuttige kwalificaties – een medische opleiding bijvoorbeeld – en kent hij of zij niet de cultuur van het bezochte land.

Woorden in verband met raciale rechtvaardigheid

- Antiracisme
- Black Lives Matter #BLM
- Bondgenoten (Eng.: 'allies')

Woorden
in verband
met racia
rechtvaan

Antiracisme

“Het antiracisme wil racisme bestrijden in al zijn vormen door zich te verzetten tegen de discriminatie, haat, vooroordelen en ongelijkheid die het veroorzaakt. Het antiracisme eist gelijke rechten en kansen voor iedereen. Het weigert elke verleiding tot politiek, sociaal of cultureel overwicht van de ene gemeenschap over een andere.”⁶⁰

60. MRAX. (2017) Op Cit.

Woorden in verband met raciale rechtvaard

Black Lives Matter #BLM

De beweging ontstond in 2013, toen George Zimmerman, de bewakingscoördinator van een burgerwacht in een witte buurt, werd vrijgesproken voor het neerschieten van de niet-gewapende 17-jarige zwarte tiener Trayvor Martin. De beweging ontstond op initiatief van drie Afro-Amerikaanse vrouwen die actief waren in volksbewegingen: Alicia Garza, Patrisse Cullors en Opal Tometi.⁶¹ De beweging verspreidde zich in eerste instantie over de Verenigde Staten en vervolgens ook over de rest van de wereld, vooral dankzij de sociale media. Het gaat om een gedecentraliseerde beweging. In België bestaat een afdeling die zich het “Belgian Network for Black Lives” noemt en die in de zomer van 2020 van start ging, op het moment dat in heel België manifestaties werden gehouden voor meer raciale rechtvaardigheid.⁶²

61. Julie Conti. (11 juli 2016) Le mouvement Black Lives Matter expliqué en trois minutes. Le Temps.
<https://www.letemps.ch/monde/mouvement-black-lives-matter-explique-trois-minutes>

62. « Black Lives Matter : près de 10 000 personnes foulent la place Poelaert pour manifester »
<https://bx1.be/news/black-lives-matter-pres-de-10-000-personnes-foulent-les-paves-de-la-place-poelaert-pour-manifester/>

Woorden in verband met raciale rechtvaardig

Bondgenoten (Eng.: 'allies')

Een bondgenoot (eng.: 'ally') is een persoon die niet onderdrukt wordt, maar die zich aansluit bij andere mensen die het slachtoffer zijn van onderdrukking om samen te strijden tegen het systeem. Om een bondgenoot te zijn, moeten mensen stilstaan bij wie ze zijn, wat ze vertegenwoordigen en welke plaats ze innemen in de samenleving (bv. zich bewust worden dat ze wit zijn, de kleurenblindheid en het eurocentrisme achter zich laten).⁶³

63. Betel Mabile. (3 juni 2019) Les alliées de la lutte antiraciste - Partie 1. Bepax.
<https://bepax.org/publications/les-alliees-de-la-lutte-antiraciste-partie-1.html>

Woorden
in verband
met raciale
rechtvaardig

Solidariteitsorganisaties die uit de migratie zijn ontstaan (cf. Fr.: OSIM)

Elke groep die is opgericht of wordt geleid door mensen (uit een familie) met een migratieachtergrond en waarvan de activiteiten bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van de ontwikkelingslanden of aan het sensibiliseren van het publiek voor internationale solidariteit. In franstalig België spreekt men van OSIM (Organisations de solidarité internationale issues des migrations).

In Vlaanderen zit de logica iets anders in mekaar en vinden we veel van de organisaties met die doelstelling terug als burgerinitiatieven binnen de 4de pijler beweging (<https://4depijler.be/>).

Woorden in verband met raciale rechtvaardig

Diversiteit

Diversiteit verwijst naar wat verscheiden of divers is. In een bedrijf verwijst diversiteit naar de verscheidenheid aan menselijke profielen die binnen een onderneming kunnen voorkomen (afkomst, cultuur, leeftijd, sekse/gender, uiterlijk, handicap, seksuele geaardheid, diploma's, ...).

Culturele diversiteit is het vaststellen dat er binnen eenzelfde bevolking verschillende culturen bestaan. Volgens UNESCO is culturele diversiteit “een bron van uitwisseling, innovatie en creativiteit (...). In die zin vormt zij het werelderfgoed van de mensheid (...). Het verdedigen van de culturele diversiteit is een ethische verplichting, die onlosmakelijk verbonden is met het respect voor de waardigheid van de menselijke persoon.”[51]

[51] UNESCO. (2001) Universele Verklaring van UNESCO over culturele diversiteit.
http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Woorden in verband met raciale rechtvaardig

Interculturaliteit en multiculturaliteit

Interculturaliteit verwijst naar het geheel van relaties en interacties tussen verschillende culturen. Het concept veronderstelt wederzijdse uitwisseling. Interculturaliteit berust dus op dialoog, wederzijds respect en de zorg om ieders culturele identiteit te behouden.

Multiculturaliteit verwijst naar het naast elkaar bestaan van meerdere culturen binnen eenzelfde samenleving. Het multiculturalisme is ook een doctrine die culturele diversiteit vooropstelt als bron van verrijking van de samenleving.

Woorden in verband met raciale rechtvaardig

Culturele toe-eigening

Culturele toe-eigening (Eng.: cultural appropriation) is een proces van ontlenen tussen culturen dat kadert in een context van scheve machtsrelaties, kapitalistische overheersing en/of uitbuiting. Het is geen eenvoudig verschijnsel, omdat niet elke vorm van 'culturele toe-eigening' storend werkt of zonder respect is. Al sinds mensenheugenis worden er over heel de wereld ideeën en gebruiken overgedragen naar of uitgewisseld tussen verschillende culturen. Dat kan een positieve 'culturele kruisbestuiving' zijn, waarbij er wederzijdse erkenning is voor elkaars cultuurvormen en de eigenheid niet in het gedrang komt. Zo kunnen culturele of traditionele invloeden zonder problemen opduiken in hedendaagse mode. Maar als dat gebeurt in een context van overheersing en onderdrukking, waarbij de ene culturele gemeenschap in een zwakkere positie zit dan de andere, is het problematisch. Het verschijnsel is zeker niet nieuw: culturele toe-eigening gaat over materiële elementen, zoals in onze westerse musea die vol staan met voorwerpen die zijn 'ontleend', en vaak geroofd, in Griekenland, in Afrika en elders,[52] maar ook over immateriële elementen, zoals het toe-eigenen van sommige rites en gebruiken.

[52] https://www.lemonde.fr/immigration-et-diversite/article/2018/08/24/eric-fassin-l-appropriation-culturelle-c-est-lorsqu-un-emprunt-entre-les-cultures-s-inscrit-dans-un-contexte-de-dominance_5345972_1654200.html

Slotwoord

Taal leeft. Woorden zijn dynamisch, betekenis ligt nooit stil. Het maakt elke woordenlijst per definitie imperfect en onvolledig, en in dit geval een potentieel kruitvat vol gevoelige explosieven. Terminologie is bovendien context-, plaats- en cultuurgebonden.

Het is dus goed om te weten dat deze lijst geschreven is in België, door een groep mensen waarvan de meesten zijn opgegroeid in België met Nederlands als moedertaal, en enkelen met niet-Belgische culturele achtergrond of het Frans of Engels als moedertaal en Nederlands als tweede taal. De deur naar een grotere diversiteit in het nadenken over de woorden stond dus op een kier, een begin dat hielp bij het dekoloniseren ervan.

Mogelijks kwam je bij het lezen toch nog een verkeerd begrepen woord tegen, voel jij bepaalde woorden heel anders aan dan ze beschreven staan of las je een onbedoelde lading onder een term die door de tijd al helemaal veranderd is. Net door die verscheidenheid en de fluïditeit van betekenis en woordgebruik zal deze lijst morgen al gedeeltelijk achterhaald zijn en voor verbetering vatbaar.

Dit lexicon is dus een momentopname en dat hoeft geen probleem te vormen. We hebben het bedoeld als een rudimentaire verzameling relevante woorden specifiek voor de ngo-sector in een tijd van voortschrijdend inzicht en voortdurend dekoloniseren. We hebben geen sturende richtlijnen willen geven over termen, en waar dat wel zo zou aanvoelen heeft dit enkel te maken met maatschappelijke evoluties in gevoeligheden die we hebben proberen te schetsen.

Met de inspiratiegids dekoloniseren, het lexicon van dekoloniale termen en de lees-kijk-luisterlijst beogen we vooral een verbindend instrumentarium te maken,

waarmee we hopen de dialoog gaandeweg te zien groeien binnen de ngo-sector en tussen de partners van internationale samenwerking / solidariteit / wereldburgerschapseducatie.

We beseffen dat er tekortkomingen in geslopen zullen zijn, maar we rekenen op de positieve ingesteldheid van de lezer die dit als een werkinstrument zal hanteren in het besef dat de oefening slechts een aanzet kan zijn in het fundamenteel dekoloniseren dat we nu met ons allen samen moeten gaan waarmaken.

Tot slot herhalen we een paar vuistregels over het hanteren van het lexicon:

1° Er is niet zoiets als de “beste” term. Alle vermelde benamingen veronderstellen bepaalde veralgemeningen of verhullen onderlinge verschillen. Sommige kunnen ook verkeerd begrepen of gebruikt worden.

2° Kern van de zaak is dat we voorzichtig zijn met algemene termen in onze communicatie en beter de voorkeur geven aan genuanceerde omschrijvingen die tegelijk specifiek zeggen wat we bedoelen.

Centraal aandachtspunt als finaal disclaimer: Taal, net als cultuur, is dynamisch en eeuwig veranderlijk, dus woordenlijsten zijn per definitie achterhaald bij publicatie. Taal is ook macht, dus verandering in discours moet onlosmakelijk samenhangen met verandering in mentaliteit, manier van werken, strategie en structuren. Uiteindelijk is en blijft dekoloniseren een werkwoord.

Andere lijstjes en inspiratie- bronnen

Vlaams/Nederlandstalig

- <https://www.dekoloniseer.be/nl/63-terminologie>
- <https://www.rektoverso.be/dossier/C2Xp2dLPh5y3jqw39>
- https://demos.be/sites/default/files/181016_-_macht_herverdelen_-_interactieve_brochure_citylab.pdf
- <http://www.ellavzw.be/sites/default/files/Handleiding%20Intersectionaliteit%20ELLA%20VZW.pdf> (woordenlijst p. 69)
- <https://www.vooruit.be/nl/pQnaKu3/same-same-but-different--verklarende-woordenlijst>
- <https://www.vivasalud.be/wp-content/uploads/2020/04/A-Practical-Guide.pdf>
- <https://www.ngo-federatie.be/system/files/2019-06/gender%20gids%20ngo-sector%202019-gecomprimeerd.pdf>
- [Moeilijke Dingen Makkelijk Uitgelegd](#)

uit Nederland

- <https://www.oneworld.nl/lezen/politiek/met-deze-taal-stoppen-we/>
- <https://www.tropenmuseum.nl/nl/over-het-tropenmuseum/words-matter-publicatie>
- handreiking “[Waarden voor een nieuwe taal in de culturele sector](#)” streeft naar een gedekoloniseerde, inclusieve en toegankelijke taal voor iedereen en is een initiatief van Code Diversiteit en Inclusie : <https://codedi.nl/>.

- [Kunnen inheems en slaaf nog op tekstbordjes in musea? \(Onze Taal, 2019-5\)](#)
- [Groepsportretten: hoe willen mensen met een donkere huidskleur worden genoemd? \(Onze Taal, 12mei2020\)](#)
- [Verbeter de wereld, maar niet door taboewoorden in de ban te doen \(Trouw, 19feb2020\)](#)

Franstalig

- <https://www.cncd.be/Lexique-de-termes-decoloniaux> = Franstalige versie van dit Lexicon, eerder uitgegeven in 2020 door CNCND/11.11.11 in kader van GSK België
- <https://www.philomag.com/dossiers/ou-commence-le-racisme>

Dankwoord

Dit lexicon is het resultaat van de collectieve inzet van mensen en organisaties die eraan hebben meegewerkt. Het zou niet mogelijk geweest zijn zonder de mensen die een eerste aanzet durfden te schrijven, zowel in het Frans als in het Nederlands, en kreeg verder vorm door anderen die aandachtig herlezden, belangrijke aanvullingen suggereerden, nieuwe keuzes vooropstelden of bepaalde termen dieper in vraag stelden.

Deze Nederlandstalige versie van het lexicon bouwde verder op het collectieve werk van het GSK België en de deelnemers aan het leertraject “het ‘Zuiden’ in het ‘Noorden’”, en met name de werksessie “Dekolonisatie: het gewicht van woorden, de keuze van termen” (16/11/2020), en de weerslag daarvan in het Frans en gepubliceerd door CNCN/11.11.11 in december 2020, [Lexique de termes décoloniaux](#), waar we op konden verder bouwen.

Daarnaast zijn de nieuwe toevoegingen aan dit lexicon schatplichtig aan de inhoudelijke reflecties over woordgebruik vanuit de Toekomstwerf Dekoloniseren, en met name de werksessie rond “Discours: sector-specifieke termen voor de inspiratiegidsen Dekoloniseren en Ontkokeren N/Z” op 26 maart 2021.

Ten slotte verwijzen we nog naar de hierboven vermelde woordenlijsten die de reflectie rond woordgebruik verder kunnen voeden en verrijken.

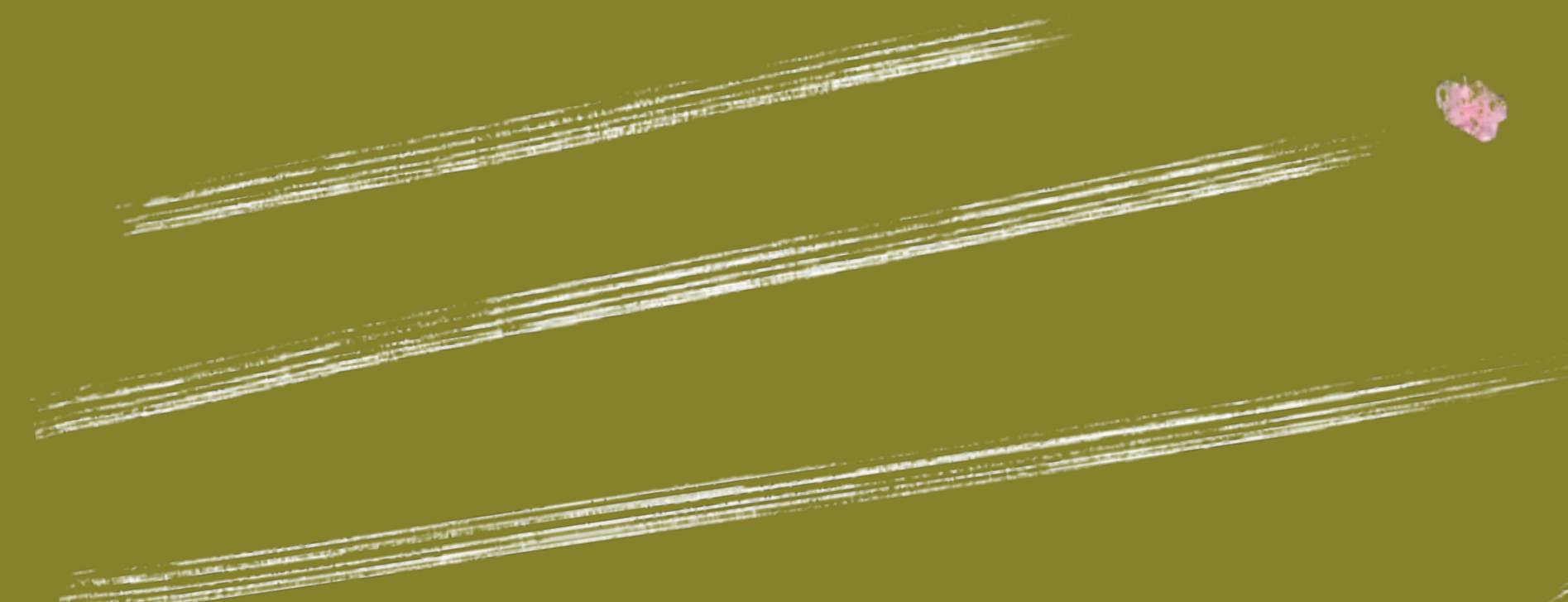
Werkten mee aan de dynamiek van dit lexicon

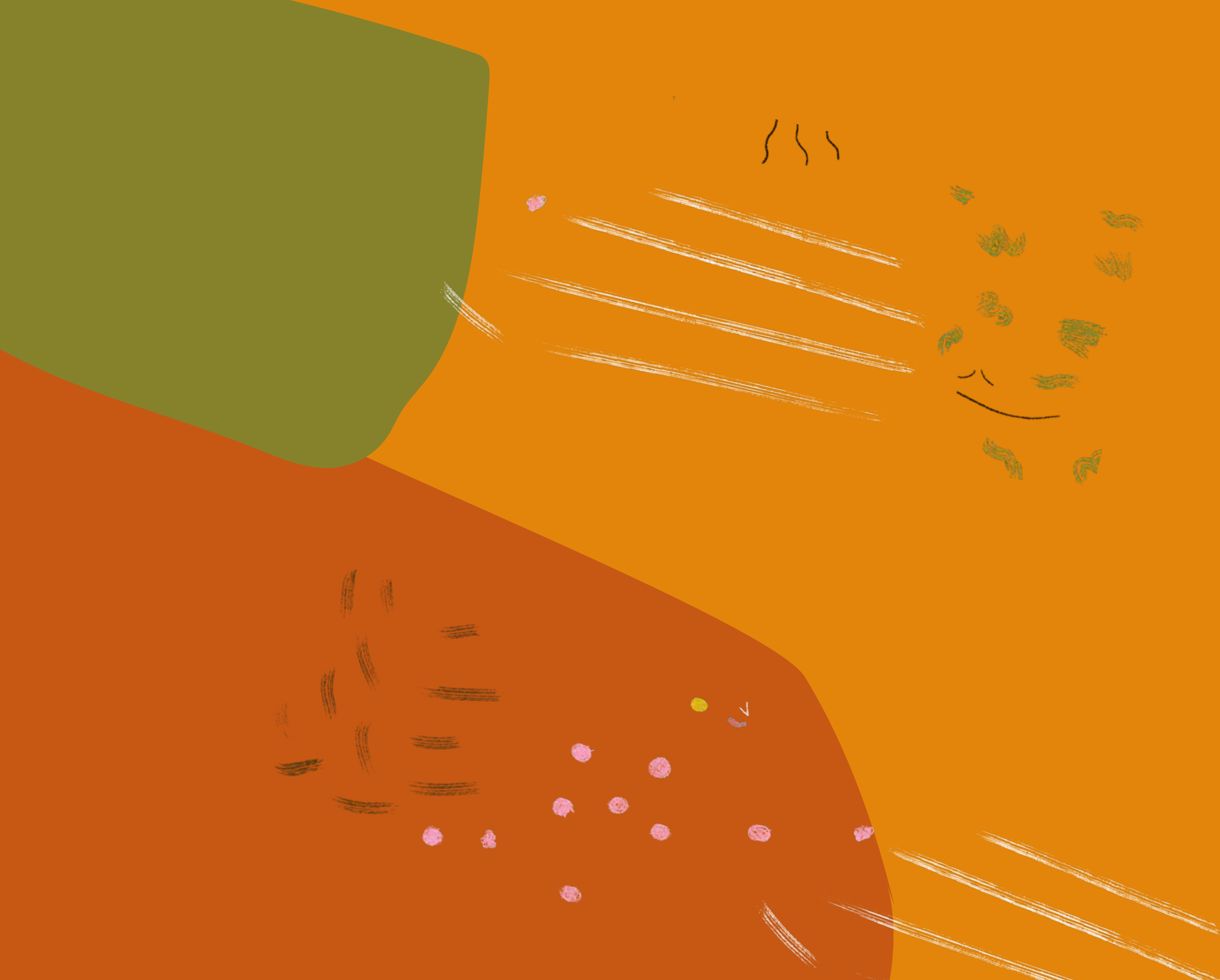
Redactieteam [11.11.11](#)

Tracy Bibo Tansia, Wiske Jult & Bjorn Maes

Voor grote en kleine bijdragen aan dit lexicon of de inspiratiegids, hartelijk dank aan

Latifah Abdou, Kwaku Acheampong, Fiona Ang, Sarah Arras, Adolphe Baduda, Caroline Bal, Fatia Bali, Serge Beel, Jeanne Bertrand, Anouk Bonte, Naima Charkaoui, Johannes Cools, Annelies De Gendt, Eva Demaré, Rachel De Plaen, Flor Didden, Nicky Gabriëls, Laura Ganza, Pascal Hildebert, Tijs Magagi Hoornaert, Kathelijne Houben, Wiske Jult, Lieven Miguel Kandolo, Magalie Kisukurume, Els Libbrecht, Bjorn Maes, Marc Maes, Najla Mulhondi, Heleen Neiryndck, Raf Njotea, Nadia Nsayi, Nyanchama Okemwa, Marius Dekeyser, Annegreet Poelman, Dorine Rurashitse, Paco Sanogo, Tracy Bibo Tansia, Carine Thibaut, Belinda Mikaela Torres Leclercq, Leen Van Damme, Mia Vandenberghe, Isa Van Dorsselaer, Sofie Van Pelt, Griet Ysewyn en alle mensen die we dankbaar mogen zijn voor deze momentopname in het evolutief dekolonisatie-parcours waar we allemaal deel van uitmaken.

Colofon

Grafische vormgeving
Josworld

Cover en illustraties
Shamisa Debroey

V.U. Els Hertogen, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

©2021 11.11.11